

SİVİL TOPLUM VE SENDİKA

**Bir Hak ve Hakikat Arayışı Olarak
Sivil İtaatsizlik**

Hazırlayanlar

**Prof. Dr. Mevlüt UYANIK
Mustafa GÜÇLÜ**

ANADOLU-SEN KONFEDERASYONU

Adına Sahibi
Mustafa GÜÇLÜ

Yayın Kurulu
Ali İHSAN KILIÇ
Bilal MERT
Kenan AKDOĞAN
Mehmet TIRPAN
Murat BİLGİ
Savaş DAĞLI

Hazırlayanlar
Prof. Dr. Mevlüt UYANIK
Mustafa GÜÇLÜ

Baskı
Hermes Ofset Ltd. Şti.
Büyük Sanayi 1. Cad. No: 105 İskitler/Ankara
Tel: 0.312 384 34 32 - hermes@hermesofset.com

2. Baskı / 2000 Adet
Mart 2020 / ANKARA

İÇİNDEKİLER

TAKDİM.....	5
GİRİŞ: SİYASET: DEVLET VE BİREY İLİŞKİSİ.....	7
1. Hukuk Devleti.....	8
2. Siyaset Birey ve Devlet İlişkisi.....	11
3. Birey ve Temel İnsan Hakları.....	12
4. İfade Hürriyeti Niçin Önceliklidir?	13
I. BÖLÜM	18
SİVİL TOPLUM VE YÖNETİME KATILIM	18
1. Sivil Toplum	18
2. Yönetime Katılım.....	20
3. Türkiye’de Sivil Toplum Anlayışı ve Sendikacılık	26
II. BÖLÜM:.....	30
BİR HAK VE HAKİKAT ARAMA BİRİMİ OLARAK SENDİKA.....	30
1. Politik ve İnanç Bölünmesi Aracı Olarak Sendikalar	32
2. Tarihsel ve Rasyonel Seçik Kurumsalcılığı Olarak Sendika	36
3. Hak Taleplerinde Etik Hiyerarşi.....	37
4. Etik Hiyerarşi Modelleri	38
5. Politik ve İnanç Merkezli Sendikacılık	39
III. BÖLÜM	46
ANADOLU EKSEN VE SENDİKACILIK ANLAYIŞI.....	46
1. Anadolu Eksen’in Ana İlkeleri	46
2. Sendika ve İktisadi İşlevi.....	52
3. Sendika ve Siyaset İşlevi (1).....	59
4. Sendika ve Siyaset İşlevi (2).....	62
5. Sendika ve Sosyal İşlevi.....	64
6. Sendika ve Gençliğe Yönelik İşlevi.....	67
KAYNAKÇA.....	72

TAKDİM

Sivil toplum örgütleri insanların çeşitli nitelikteki ihtiyaçlarını temin ederler. Bundan dolayı insanlar var oldukça etrafları örgütlerle çevrilmeye devam edecektir. Örgütlerin hayat bulmasındaki en genel şartların başında karşılıklı yardımlaşma ve güç birliği yapma isteği gelmektedir. İnsanlar tek başlarına gerçekleştiremedikleri işlerini, özlemlerini ve ideallerini diğer insanlarla güç birliğine giderek gerçekleştirirler. Böylece örgütlerde hayat bulmuş olurlar. Yani örgütler içinde doğdukları ve büyüdükları çevrenin ürünüdürler. Çevre örgüt ilişkisi karşılıklı etkileşim ve bağımlılık çerçevesinde örgütlerin gelişimini, işlevselliğini ve değişimini beraberinde getirmektedir. Gerek çevre gerekse örgüt olsun ikisinin de en önemli başat unsuru “insan”dır. İnsan faktörü örgütsel yapılanmaların hem özü hem mamulü hem de tüketicisidir. Bu noktadan hareketle denilebilir ki insanın merkezinde konumlanmadığı bir örgüt yapısı diğer bir ifadeyle üyesinin duygu ve düşünce dünyasında soyutlanmış bir örgüt sağlıklı işlevler yerine getiremez. Örgütün hedef ve değerleri ile müntesibinin hayattan beklentileri ve idealleri arasında mutlaka bir bağlantı olmalıdır. Bu bağlantının sağlık derecesi toplumun ve toplumu oluşturan ferlerin bilgi düzeyiyle yakından alakalıdır.

İnsanın, yaratıcılığı, bilgisi ve ilişkili olduğu alanın/yapının bakış açısı ve imkânları ile orantılıdır. Bilgi insanın kendi kendisi ile tesis edeceği diyalogun mahiyetini belirleyen en önemli unsur olma özelliğini taşıırken aynı zamanda toplumun geçmişi ve geleceği ile kuracağı bağlantının da görünür yüzünün ifadesidir. Ancak bilginin yalnız başına bir dönüştürücü olmadığı, ahlak ve duru bir zihniyet ile bütünleştiğinde önemli bir güce sahip olduğu unutulmamalıdır.

İnsan, zaman ve mekân bütünlüğü içinde ele alınması gereken bilginin, nasıl bir dönüştürücü güce sahip olduğunun beklide en iyi inceleneceği kavramlar sivil itaatsizlik ve sivil toplum kavramlarıdır.

Sivil itaatsizlik ve sivil toplum kavramlarını sendika özelinde çerçeveleyerek incelediğimizde, Avrupa'da sınıflı toplumun sosyal adaleti tesis için verdiği mücadelenin bir ürünü olarak doğan “sınıf temelli” sendikaların, batılı değerlerle şekillenmeyen diğer bir ifadeyle sosyal ve siyasal ayrışmanın sınıf temeline dayanmadığı toplumlarda “hak temelli” örgütler mahiyetinde ortaya çıktığı ilk tespit olarak göze çarpmaktadır. Gerek sınıf temeline gerekse hak temeline dayansın, küreselleşme süreciyle birlikte, zamanın ve mekânın daralması ve bilginin hızlı akışı sendikal örgütlenmelerin ve ilgi alanlarının hızla bir değişim ve dönüşüm içine girmesine sebebiyet vermiştir. Bu kapsamda kanaatimizce günümüzde sendikacılığın niçin ve nasıl yapılması gerektiği hususu, tekrar temellendirilmek zorunda olan konuların başında gelmektedir. Sayın Prof. Dr. Mevlüt UYANIK Hocamla birlikte hazırladığımız ve okuyucunun istifadesine sunulan bu mütevazı çalışma bu gayretlerin bir ürünüdür.

Emek bizden, inayet ve tevfik Yüce Mevla'dandır...

Mustafa GÜÇLÜ

Anadolu Eksen

Kamu Çalışanları Sendikaları

Konfederasyonu

Genel Başkanı

GİRİŞ: SİYASET: DEVLET VE BİREY İLİŞKİSİ

İnsanların bir arada yaşamaları için birtakım kuralların yasaların olması ve bunların adil bir şekilde uygulanması zorunluluğu devlet denilen organizasyonun varlığını gerektirmektedir. Bir takım hizmetleri vatandaşlarının istifadesine sunmak için teşkilatlanmış kurumların kurumu olan Devleti oluşturan unsurlardan biri beşeri unsur; yani halktır. Milleti oluşturan bireyler; yani bizler birer yurttaş olarak, kendi irademizle, temsil hakkımızı parlamenter sistem ile devlete devrettik.

Böylece kalabalık statüsünden **Bir/ey** veya başka bir ifadeyle “zübde-i alem” olarak *kesrette vahdet* aşamasına geçmeye çalışıyoruz. Çalışıyoruz diyoruz, çünkü tam bu noktada, bireylerin temsil hakkını devrettiği bir hükm-i şahsiyet olan devlet’in uygulamalarında sorunlar çıktığı zaman ne olacak, sorusu önem kazanır. Devlet ile yapılan toplumsal sözleşme, yapay bir tasavvur olduğu için sosyal sözleşme ile ortaya çıkan egemenlik, bireye kendini zorla kabul ettirilen bir güç olup, dayanışmanın yanısıra özgürlüğü pahasına da talep edilen bir hakimiyet konumuna yükselebilir. Dolayısıyla da sürekli bir kişinin veya bir grubun hakimiyetine dayanan bir yönetim/hükümet şeklinde birey özgürlüğünün kavranması biraz zordur.

Devlet denilen genel iradenin, bireysel iradeyi tam olarak temsil edememesi sorunu, kuvvetler ayrılığı ilkesi ile giderilmeye çalışılmıştır. Yasama, yürütme ve yargı organlarıyla bireylerinin dolayısıyla, toplumun korunması için gerekli önlemleri alarak, muhtemel zorbalıkların ortaya çıkması engellenmeye çalışılır. Gaye, bireylerin (yönetilenlerin) hukuk güvenliği sağlanması olduğu için bir Hukuk devleti yalnız hukuku korumakla kalmayıp, koyduğu hukuka da

bağlı olan bir kurumdur. Yönetenlerde bu hukuka uymak zorundadır. Bu sayede “hukuk devleti” nitelenmesi kazanacaktır. Bu aşamada Devlet ve Hukuk Devleti kavramı bağlamında haklarımızın neler olduğunu hatırlamamız gerekmektedir.

1. Hukuk Devleti

Devlet, siyasi kurumların en büyüğüdür. Amacı toplumsal düzenin, adaletin ve toplumun iyiliğini sağlamak olan, belirli bir toprak parçası (ülke) üzerinde yaşayan insan topluluğuna (halk) sahip, siyasi bir örgüt (hükümet) donanmış sosyal bir organizasyondur. Bu sosyal organizasyon, kalabalığın/halkın kendisini yönetmesi pratikte mümkün olmadığı için Bir’e; yani devlete, temsil hakkını vermesi ile olur. Siyasi İktidar, kendilerine itaat edilmesi gerektiği, resmen halk tarafından onaylanmış kişilerden oluşur.

Bu nedenle, iktidar, toplumun kurallarına, inançlarına ve değerlerine uygun şekilde oluşan bir etki ya da güç biçimidir de diyebiliriz. Dolayısıyla siyasi iktidara itaat, onun doğruluğu ve haklılığı, başka bir deyişle “meşruiyeti” hakkında beslenen inançla doğru orantılıdır. Kısacası, devlet fikrinin oluşturulması, iktidarın kişiselikten sıyrılıp, kurumsallaşmaya geçişi belirlemektedir. Temsili Demokrasi ile kurulan siyasi birleşmeyi ve bütünleşmeyi sağlayan bir simge olan Devletin ayırıcı özelliği, egemen ve bağımsız olması olup, üç temel işlevi vardır:

Bunlar;

Yasama: Hakların pozitifleştirilmesi,

Yargı: Tek tek somut haller için bu hakların tespit edilmesi;

Yürütme: Hukuki ihlallere karşı hak sahiplerinin korunmasıdır.

Devlet, yasama, yürütme ve yargı organlarıyla bireylerinin dolaşısıyla, toplumun korunması için gerekli önlemleri alır. Gaye, bireylerin (yönetilenlerin) hukuk güvenliği sağlanması olduğu için bir Hukuk devleti yalnız hukuku korumakla kalmayıp, koyduğu hukuka da bağlı olan bir kurumdur. Yönetenlerde bu hukuka uymak zorunludur. Çünkü onlar devlet üzerinde öznel bir hak sahibi olmayıp, sadece devletin organı olarak kendilerine hukuk tarafından tanınan yetkilileri kullanırlar.

Bu sayede Devlet, “hukuk devleti” nitelmesi kazanacaktır. Hukuk, yönetilenlere, devlete karşı da, hukuk güvenliğini sağlar; bu, devleti polis devleti” olmaktan çıkarır. Bu bağlamda hukuk devletinin temel ilkelerini, yönetimin yasallığı, yönetimin yargı tarafından denetimi, yargıçların bağımsızlığı, temel hakların güvenlik altına alınması olduğunu söyleyebiliriz.

Bu noktada, kendisi için yasalar yapan ve bunların adaletli ve eşit bir şekilde kendisine uygulanmasını isteyen yurttaş olarak birey ve devlet ilişkisi gündeme gelmektedir. Bu husus, tebedan uyruğa geçişte, son tahlilde paradoksal bir şekilde de, yine bir gönüllü tebaalık/kulluk olduğunu göstermektedir, fakat, bu kulluğa gönüllü olarak razı olan yurttaşın, tebedan farkı, kendisini yönetilmesini isteği yasaları yine kendisinin yapmasıdır. Bu nedenle, yönetilen, yönetenin otoritesini kabul edip, ona saygı duymaktadır.

2. Siyaset Birey ve Devlet İlişkisi

İnsanların bir arada yaşamaları için birtakım kuralların, yasaların olması ve bunların adil bir şekilde uygulanması zorunluluğu devlet denilen organizasyonun varlığını gerektirmektedir. Devlet, bir takım hizmetleri vatandaşlarının hizmetine sunmak için teşkilatlanmış kurumların kurumudur. Devleti oluşturan unsurlardan birinin beşeri unsur; yani halk olduğunu daha önce belirtmiştik. Milleti oluşturan bireyler; yani yurttaşlardır.

“Yasalar önünde eşit yurttaşların oluşturduğu topluluğa da *kamuyoyu* denir. Toplumun sınıf ve tabakalarını oluşturan bütün gruplar, devletin niteliğine göre sunulan “kamu hizmetleri” nden yararlanmakta ve yükümlülöklere katılmaktadır. Dolayısıyla kamusal olan, özel olan ile ilişkisi içinde belirlenir.

Devleti, diğler örgütlenmelerden ayrı kılan özellik, bireyin (yurttaş) zorunlu üyelik niteliğidir. Birey, dilediğı zaman emir ve yükümlölöklere uymamazlık edemez. Bunu *gönüllü kulluk* şeklinde ifade edebiliriz. Bu hususta önemli olan hiç bir topluluğun sayğı duyduğu bir ilke adına siyasi iktidara rıza göstermeden kendisini yönettirmeyeceğidir. Diğler bir özellikte, kanuni (meşru şekilde) cezalandırma yetkisi devletin tekelinde olmasıdır. Bireyler arasındaki anlaşmazlıkları, kendi yöntemleriyle çözemez ve cezai yaptırım uygulayamazlar. Devlet ve birey ile bireylerin oluşturduğu gruplar arasında sıkı bir ilişki vardır. Devletin varoluş sebebi, milletine hizmet sunmaktır. Devletin görevi, çatışan çıkarları belirli planlarla çözmeye ve gidermeye çalışmaktır.

Siyaset, bu anlamda devlet ve vatandaşlar arasındaki ilişkilerin yürütülmesidir. İktidarı elinde bulunduran hükümet, hukuki kurallara göre hareket ediyorsa ve bireylerin haklarını gözetiyorsa buna

hukuk devleti denir. Bireylerin hak ve özgürlükleri, yükümlülükleri kanunlarla, anayasa ile belirlenir, devlet eylemlerini bu kanunlar çerçevesinde yapar. Bu noktada, bireyler açısından önemli olan temel insan hakları nelerdir, sorusu önem kazanmaktadır. Çünkü temel hak ve özgürlükler tanınması ve güvence altına alınması muhalefet açısından çok önemlidir. Bu haklar, sadece muhalefetin ortaya çıkmasında bir araç olmakla kalmayıp onun fikir düzeyindeki oluşumunu da etkiler.

3. Birey ve Temel İnsan Hakları

Bir yurttaş olarak bireyin Devlettten beklediği temel insan hakları anayasamız tarafından üç kümede toplanmıştır:

a) Koruyucu haklar: Kişi dokunulmazlığı, özel hayatın korunması, konut dokunulmazlığı, yerleşme ve seyahat, düşünce ve inanç, bilim ve sanat, basın, toplantı yapma, ifade ve örgütlenme özgürlüğü gibi haklardır.

b) İsteme hakları: Ailenin korunması, çalışma, sağlık, konut, eğitim ve öğretim hakları.

c) Katılma hakları: Vatandaşlık, seçme ve seçilme hakkı, kamu hizmetine girme hakkı gibi, kişinin siyasal gücünün kullanılmasına katılımı öngören haklardır.

Bu bağlamda, yukarıda tekrar edildiği üzere temel sorun şudur: “hakların sağlanması hususunda devletin icra gücü olan Hükümet kanun, yönetmelik adı altında olası bir yanlış karar alır ve uygulamalara girerse ne olacaktır? Yanlışa evet denilemeyeceğine göre, öncelikle ifade hürriyetini temin etmek, sonra uygulamayı giderecek tutum ve davranışlarda bulunmak gerekiyor. Sendika da bu anlamda devlet ve hükümet ile kamuoyu arasındaki iletişimi sağlayarak hak ve hakikatin temsilcisi olarak işlevsel olur.

4. İfade Hürriyeti Niçin Önceliklidir?

İfade hürriyetinin gayesi, John Milton tarafından yüzyıllar önce (1644) belirttiği üzere, hakikate varmaktır. Nitekim J. Locke, J. S. Mill ve Holmes'in şahsında somutlaşan klasik aydınlanmacı görüşe göre, ifade hürriyeti, felsefi, siyasi, dini, bilimsel ve sosyal gerçekleri kapsayan geniş bir kavramdır.

“Bu, niçin önemlidir?” dersiniz; düşündüklerimizi ifade etmek, kişi ve birey olmanın temelidir, diye cevap verilebilir. İnsan, bu anlamda büyük ölçüde, ne düşündüğüdür. Düşündüklerini kelimelerle ifade eder. Kelimeler, hem soyut düşünceleri hem de somut nesnelere sembolize etmek içindir. Düşünen ve var olduğunu gösteren kişi, ürettiklerini diğer insanlarla kelimeler vasıtasıyla paylaşır ve tartışmaya açar. İfadenin değerinin hakikat arayışıyla tanımlandığı bu görüşte, önemli olan hakikate ulaşmak, müzakere ve rasyonel düşüncedir. Bu sürecin işleyişi şöyledir:

Müzakere ve diyalogu gerçekleştirmek için öncelikle katılmasak bile bütün tarafların pozisyonlarını ve sorunun meydana getirdiği paradoks ve açmazları açıkça ortaya koymamız gerekir. Bu aşamada, “Karşıt fikir veya öteki”ni anlamakta zorlanılıyorsa, bu görüşe sahip olanlardan biriyle önyargısız olarak görüşmek gerekir.

“Önyargısızlık”tan kastım, pozitivist söylemin, ürün olarak bilim tasavvurunun ortaya koyduğu doğa bilimlerindeki yöntemin beşeri ilimlere de uygulanabileceğini söylediği olgu ve olayları bütün değerlerden arı bir şekilde incelemek değildir. Etkinlik olarak bilim tasavvuru gereği, doğa bilimlerinde bile farklı paradigmlar olduğu, bilim adamının inceleyeceği olguları bu kültürel kodlarla ele alacağı, bu anlamda birbirleriyle yarışan modeller olabileceği tezinden ha-

rekette, “açık yüreklilikle” dinledikten sonra kendi pozisyonumuza karar vermeliyiz.

Sonraki aşamada; karar verdiğimiz pozisyonu destekleyen açık ve ikna edici argümanlar geliştirmeliyiz. Bunu yapabilmek için de sorunu incelerken, mümkün olduğunca seçenekleri artırmalı, sonra katıldığımız ve en iyi savunabileceğimiz seçeneğe varıncaya kadar tek tek inceleme yapmalıyız.

Bu nedenle diyalogu boğmaya değil, geliştirmeye ihtiyacımız var. Diyalog gelişince, gerçek olay ve kişilere hayali cila koymak isteyenlerin yaydığı “Yanlış Işık”lar sönecektir. Negatif çağrışımlarla öylesine ince bir şekilde üstü örtülmüş olan Hakikatin perdesi kalkacak ve abartılı bir şekilde sunulan yanlış resim ortaya çıkacaktır. Eğer, hür düşünce bastırılır, bir takım ithamlarla, düşünce üretenlerin itibarları zedelenirse, “Sahte hakikat araştırmacılarının sadece şahsi çıkar ve ihtirasları için istismar ettikleri din adına felsefe öğrenmeyi reddetmelerine yol açacak uzun tartışmalardan sakınmak gerekir.

Bunları yapabildiğimiz takdirde yeni bir şey öğrenebiliriz; yeni bilgi fikrimizde değişiklikler ortaya çıkarabilir. Diyalog ve müzakerenin çok önemli olması işte buradan kaynaklanır. Bu hususta dikkatten kaçan bir nokta da, söylediğimiz her kelime ve yaptığımız her davranışla itibarımızı ortaya koyduğumuzdur. Üretilen bir fikri, eleştirmek ve yanlış olan noktalarını göstermek yerine bilgi üretenin kişisel itibarını ve mahremiyetini bozacak davranışlara ve ithamlara kalkışmak korkularımıza geleceğimizin kontrolünü teslim etmek, geleceğimizi katletmek demektir.

İnsanlar akıllarını dönüştürerek ve eğiterek, doğası gereği olan bencilliği ve kindarlığını bırakacağı, güvenli ve emniyetli bir ortamı sağlaması için Devlet kurumunu tesis etmiştir. Korkularla yaşama-

mak içindir Devlet. Dolayısıyla, devletin güven ve huzur sağlama çabası ile insanların düşündüklerini ifade etme ve yayma hürriyeti arasında yakın ilişki vardır.

Bu nedenle Devlet denilen soyut varlık, **ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK salınımını dengede tutmakla somutlaşır.** İnsanlar yasma, mülk edinme Hakları gibi temel haklarının belli bir güvenceye alınması karşılığında özgürlüklerinin bir kısmını onayladığı toplumsal sözleşme ile devlete devrettiğini belirtmiştik. Evet, özgürlükleri yasalarla düzenlenmiş ve sınırlanmıştır, ama bu; haklarımızı diğer insanların ihlallerinden diğer insanların haklarını bizden korumak içindir.

Bunun aksi bir davranışta bulunduğu zaman Devletin kendisini yargılamasını kabul eder. İşte bu noktada bir sivil toplum örgütü olarak sendikanın işlevi ortaya çıkar ve bir inanç ve siyasal yapılanmanın arka bahçesi konumunda olmaktan uzak durması gerekir. Çünkü her halukarda devlet, güvenlik gerekçesiyle özgürlüklerinden kısıtlamaya da gidemez. Bireysel haklar olarak koruyucu, isteme ve katılım haklarında herhangi bir kısıtlamaya gidememesinin temininde sendikalar önemli rol oynar. Dolayısıyla liberal demokrasilerde geçerli olan ve Anayasa tarafından güvence altına alınan bireysel hak ve özgürlüklerin temini ve sivil toplumun korunmasında sendikalar son derece önemlidir.

Görüldüğü üzere, edepli ve medeni bir topluma sahip olma ve burada güvenle yaşamak; vatandaşların bireysel hak ve özgürlüklerinin temini ile mümkün olacaktır. İnsanın nihai amacı olan; barış, güvenlik ve mutluluk içinde yaşamak ancak bu sayede gerçekleşir.

I. BÖLÜM

SİVİL TOPLUM VE YÖNETİME KATILIM

1. Sivil Toplum

Buradaki “sivil” kökü şehir hayatının beraberinde getirdiği hakları ve yükümlülükleri ifade eder. Karşıtı bu anlamda “askeri” değildir, “gayr-i medeni” dir. Hegel’in tanımıyla sivil toplum, ”salt ihtiyaç üzerine kurulmuş toplumsal birim” olup, Devlet ve aile ile ilgili olmayan bütün sosyal yapılar, kurumlar ve değerleri ifade eder.

“Belirli bir ihtiyacı ve amacı gerçekleştirmek için insanlar *örgütlenmek* zorundadır. Daha doğrusu, eğer yeni bir ilkenin ortaya çıkarılması, yeni bir düşünce tarzının formüle edilmesi veya dini-ahlaki veya estetik bir akım ortaya konulmak isteniyorsa, bunların kültürel yönden bir anlam kazanabilmesi için örgütlenmiş bir etkinlikler dizisine dönüşmesi gerekir. Örgütlenme gerçekten önemlidir, çünkü birey siyasal hayata ancak bu şekilde katılabilir; düşünce ve çıkarlarını koruyabilir.

Devlet ile halk arasındaki ilişkiyi sağlayan bu örgütlenmelere sivil toplum kuruluşları denilir. İnsanlar, kendileri için örgütlenerek veya zaten var olan örgütlere girerek, bu değerler örgüsünü ve hedeflenen amacı paylaşırlar.

Siyaset biliminin doğuşuyla paralel olan sivil toplumda iki unsur vardır:

- Sivil toplumda; devlet dışındaki hayatın akışı garanti altına alınmıştır.
- İktisadi faaliyetler, milli hayatın çerçevesinde bile bir özerkliğe sahiptir.

Dikkat edilirse, burada sivil toplum, soyut bir kavram olmaktan öte, tarihi ve sosyal bir olgu olarak değerlendirilmekte ve *bir birile-riyle karışmadan birbirlerine eklemlenen çok sayıda kümenin oluşturduğu sosyal bütün (küresel toplum)* şeklinde tanımlanmaktadır.

Devlet denetiminin belirleyici olmadığı toplumsal etkinliklerin yapılması, sivil toplumun devleti devre dışı bırakması anlamına gelmemektedir. Devlet ile sivil toplumu birbirinden organik olarak ayır ve birbiri aleyhine büyüyen ve küçülen yapılarımış gibi algılamak doğru değildir. Devlet ile sivil toplum içiçe geçmiş, birbirinden ayrılmayan, birbiriyle dengeli bir şekilde karışan yapılardır. Dolayısıyla devlet ve sivil toplum şeklindeki ayırım, organik değil; metodik ve hukukidir.

Bu ayırım ile yasama, yürütme ve yargı erklerinin ayrılığı ilkesini temel alarak despotizm engellenmeye çalışılır. Bu anlamda sivil toplum, bir toplumun hak aramasının, kendini yeniden üretmesinin, organize etmesinin üslubuna ilişkin bir nitelemesidir. Demokratik bir hukuk devletinin gerçekleşmesi için ise bunun yapılması zorunludur. Burada yurttaşın eylem özgürlüğü “gereğinden fazla” sınırlandırılmaz, yasalar önünde herkes eşittir ve hakları güvence altındadır.

Burada önemli olan nokta, hak arama eyleminin veya başka bir amacın gerçekleşmesi için Sivil toplum örgütlenmesinde de bir otorite, bir iş bölümü gerekir, uyulması gereken kurallar vardır. Bu anlamda, otorite, kararlar alma, uyuşmazlık veya anlaşmazlıklarda tavır alma, aynı zamanda alınan kararları uygulama gücüne sahip olmayı ifade eder.

Kısacası, otoritenin varlığı toplumsal örgütlenmenin gerçek özünü oluşturur. Bu husus, ister devlet, ister sivil toplum örgütü olsun, gerekli olup, her iki alan da istenilmeyen sonuçların ve/ya kaosun ortaya çıkmaması için önemlidir. Fakat bu, onun eleştirilemez veya masum olduğunu, dolayısıyla yanılmazlığını iddia etmek değildir.

2. Yönetime Katılım

Sivil toplumda devlet dışındaki hayatın akışı sendika, dernekler, ticaret ve sanayi odaları gibi sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla garanti altına alınmaya çalışılır. Bu örgütler, insanların bir takım ortak amaçlarının gerçekleşmesi için bir araya gelmeleriyle oluşur. Bu anlamda umutlarının ve yükümlülüklerinin birlikteliğidir. Bu nedenle **Liberal bir demokrasi de** sivil Toplum ve devlet ayırımının hukuki temelleri net olmalıdır.

Devletin örgütlendiği ile sivil toplumun örgütlendiği kamusal alan ayırımı ülkemizde net olmadığı için devletin belirli bir grup ve sınıfın veya sınıfların çıkarına göre yönlendirildiği bir kurum haline dönüşme olasılığı güçlenmektedir. Bu da kamusal alan kavramın dar ve yanlış kullanımını ortaya çıkarır; Devlet, kendini zihniyet olarak yoğun bir şekilde sivil toplum üzerine hissettirir. Hükümet ile kamuoyu arasında bir denge unsuru olarak hak ve hakikat arayışının araçları olması gereken sendika, vakıflar, dernekler veya bir sivil toplum kuruluşu gibi çalışan cemaatlar/topluluklar, maalesef, sivil toplum kuruluşları olma niteliğini kazanamaz.

Bu nedenle Sivil toplumun kendini yeniden ürettiği bir kamusal alanı ülkemizde yeniden tesis etmek gerekir. Çünkü siyasi otorite karşısında bireylerin özgürlüğünün güvence altında alınması

için başka bir alan olması şarttır. Bu nedenle sivil toplum, Devletin müdahaleci olmayan koruması altında özgürce gelişeceği bir alan haline dönüşmelidir. Devlet ve hükümet dışındaki birimlerin fikri-siyasî oluşumların (cemaat, cemiyet, vakıf, parti vb) *statüko*'nun uygulamalarındaki yanlışlıkları, yaşadıkları toplumdaki huzursuzlukları gidermeye yönelik alternatif tezler üretmesi ancak bu sayede mümkün olabilir.

Hukuk devleti idesiyle çelişen durumlarda, kamu düzeninin bozulmaması ve kamu hizmetlerinin aksamaması; demokratik, çağdaş, çoğulcu ve katılımcı bir siyasal hayat için kendi kültürel kodlarımızı güncelleyerek çözümler üreten ve iktidara eklemelenmeyen sivil okumalar yaparak eylemler ortaya koymak önemlidir. Bu noktada sendikamız sivil toplumun doğal bir uzantısı olarak, *“Otoritenin uygulamalarında gördüğü yanlışlıklara itiraz ederek, farklı görüşler ortaya koymak ve yönetimin uygulamalarında hak ve hakikatin gerçekleşmesine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.*

Temel insan hakları ve özgürlüklerini içeren pozitif hukuk uygulamalarının yapılması ve hukukun siyasallaşmaması için neler yapılabileceğine dair çözüm önerileri üretmeyi önceler. İşte böyle durumlarda kanun, yönerge ve yönetmelik adı altında yapılan (hukuki) kırılmaların tashihi için yasal süreç bittiği zaman ne olacaktır, sorusu bu bağlamda önem kazanır. Daha özgür ve özgüvenli; daha demokrat ve müreffeh bir Türkiye için; yani muasır medeniyet seviyesini aşmış bir Cumhuriyet için neler yapabiliriz diye düşünmek, yapılan ve atılan her müspet hareketi, eksikliklerine işaret ederek, siyasetin dil oyunlarına ve kamplaşmalarına girmeden desteklemenin imkanı araştırmak sivil toplum kuruluşları için elzemdir.

Sendikamız bu bağlamda insanlığın birikimini yani felsefe tarihini eleştirel ve rasyonel bir incelemeden geçirerek, siyaset ve toplum arasındaki ilişkisinin düzenlenmesindeki alternatif modelleri inceleyerek, güncel sorunlara tarihsel temellerimize, kültürel birikimize göndermeler yaparak çözüm önerileri üretmeye gayret ediyor. Çünkü eylemlerimizi rasyonel ve gerçekçi bir şekilde temellendirmek istiyorsak, eleştirel düşüncenin önündeki tortuları kazımak gerek. İdeolojiler bu tortuları, irrasyonel eğilimleri gizleyen elbiselerden ibarettir. Tortuları temizlemezsek iktidarı elinde bulundurmaya alışmış ve düzeni çekip çeviren azınlığın yani elitler zümresinin hegomonyasının devamlılığını sağlamış oluruz.

Peki bu mücadele sonunda yeni bir elit zümresi ortaya çıkma ihtimali yok mu? Elbette böyle bir risk var; sosyolojik açıdan bu normal da görülebilir. Çünkü eğer yaşanan sorunlara çağdaş çözümler üretmezsek, Pareto'nun deyişiyle bir "elitler mezarlığı" olan tarihteki yerini "yeni elit zümre" alır. Nitekim kamuoyunda bunun örnekleri olan bir çok sendika vardır. Hükümet ile özdeşleşerek üyelerine ayrıcalıklı konum kazanmayı hedefleyen sendikalar yüzünden çalışanların tamamın mağdur olduğu durumların ortaya çıktığını biliyoruz. Kısacası yeni bir elit zümre riskine rağmen bireysel hak ve özgürlüklerin artmasını sağlayan her müspet hareketi desteklemek gerek. Bunun temellendirilmesi ise bireyselliğin karşısında otoriteryanizm, diktatörlük ve kolektivizm olmasıyla sağlanır. Bu öğretiler de bireyin biricikliğini, kendine özgünlüğünü kabullenemez, onu birey dışındaki yapılaraya göre tanımlar. Bireye yönelik temel tutumu olumsuz koşullama, suçlama, kendine benzetme veya kendisi gibi olması için sürekli denetim altında tutma, baskı ve yaptırımlara gitme, dışlama ve birey üzerinde egemenlik kurmadır.

Böyle bir anti-bireyci ilişki ağı içinde insan, artık anonim bir kişiye dönüşmüştür; ona düşen kendisine sunulan tek gerçeğin peşinde gitmek ve diğer yorumlara kendini kapamaktır. Anonim kişi yerine özgür, özgüvenli bir kişi olmak istiyorsak, ortada çok sayıda hayat tarzı ve bunların ifadesi olan dil oyunları olduğunu unutmamalı, bunlardan birinin kendisini biricik doğru olarak gördüğünün bilincinde olup, diğerleri üzerinde otoriterlik ve egemenlik kurmasına müsaade etmemeliyiz. Diğer bir ifadeyle bir değerler çoğulculuğu olduğunun farkında olarak hareket etmeli ve kolektif haklar yerine bireysel hak ve özgürlüklerin savunuculuğunu yapmaya devam etmeliyiz.

Bunu yaparken Sendikamız yasal yolların tükendiği zaman yaşanan (hukuki) kırımların tashihi ve bir hakikat arayışı/talebi olarak şiddetsiz, aleni ve kamuya açık, hesap verilebilir, barışçıl bir eylem tarzı olarak sivil itaatsizliği de işlevsel kılmayı önerebilir. Çünkü *Pasif muhalefet*” diye de isimlendirilen *sivil itaatsizlik*; “içinde yaşanan sistemi meşrû kabul etmekle beraber yapılan haksız ve adaletsiz uygulamalara karşı yasal imkânların tükendiği noktada ortaya çıkar. Şiddete başvurmadan vicdani bir şekilde ortaya konulan, yani siyasî ve ahlâkî motivasyonu olan; bununla birlikte sistemin yasalarına aykırı olan ve düşünülerek bir plan dâhilinde gerçekleştirilen hareket olarak önelebilir.

Sendikamız yerli/milli/dini değerlerini önceleyerek insanlığın birikimi bağlamında bireysel hak ve özgürlüklerin korunmasını talep ederken, bu özelliklere sahip olanların sivil itaatsizlik eylemlerinde bulunamayacağı iddiasıyla da yüzleşmelidir. Bu husus çok önemlidir, çünkü devlet tarafından milliyetçi, muhafazakar yani dini ve

milli değerleri önceleyen insanlar, itaat kültürü üzerine yetiştikleri için eline vur ekmeğini al ve her daim evin oğlanı muamelesi görmektedir. Hükümet ve devlet arasındaki ayrımın kaybolduğu ve nasıl olsa onlar daima her şeye rağmen devleti önceler zihniyetiyle hareket eden sivil toplum kuruluşlarını düşündüğümüz zaman, bu husus ile yüzleşmek ve farkımızı ortaya koymak şarttır.

3. Türkiye’de Sivil Toplum Anlayışı ve Sendikacılık

Bugün ülkemizde, iç politikaların ve inanç bölünmüşlüğüünün aracı olmayı bir tarafa bırakarak, sendikal çıkarları, iktisat, sosyal ve çalışma politikalarına ilişkin tüm yelpazeyi kapsayacak bir zihniyet değişimiyle bezenmiş yeni bir sendikal anlayışa ihtiyaç vardır. Ancak o zaman ülkemizde sendikalar “Hükümet eli ile yönetim” den kurtulup “Hükümet ile beraber yönetim” sürecine geçebilir. Bu gerçeği tespit etmenin vermiş olduğu sosyal bilinç ve sorumluluğun neticesinde, bu hedefin gerçekleşmesi için ANADOLU EKSEN “sivil, milli, katılımcı ve manevi değerlere bağlılığı” temel ilkeler kabul eden bir anlayışla yola çıkmıştır.

Demokratik yönetimlerde iktidar, çeşitli gruplar ve kurumlar arasında dağıtılmış olarak bulunur. İktidar, bu anlamda yönetilenlerin emir ve kurallara uymalarını sağlamak olup, en büyük iktidar örgütü, kurumların kurumu olan devlettir. Hükümet, devletin var olması için gerekli olan örgütlenmiş siyasal iktidara denir. Sonra muhalif siyasal partiler ve sivil toplum örgütleri gelir.

Devletin dikkate alması gereken toplum ise kamuoyu olarak nitelendirilir. Hükümet, onun istek, özlem, amaç ve çıkarlarını, yani kamu yararını gözetmek zorundadır. Kamu yararı, halkın ihtiyaç

duyduğu her türlü mal ve hizmetin, kamu bürokrasisi tarafından üretilmesidir. Bu üretim ve dağıtımda sorun olduğu zaman ne olacaktır? Yani yasalar önünde eşit yurttaşlar topluluğu diye tanımladığımız kamuoyu hakları, kimler tarafından korunacaktır? İşte bu noktada sivil toplum gündeme gelmektedir.

Sivil Toplum Örgütleri

Sivil toplum kuruluşları, üyelerinin amaç ve sorumluluklardan oluşan genel çıkarlarını savunan ve kamu otoriteleri ile vatandaşlar arasında aracı görevi üstlenen tüm örgütsel yapılar bütünüdür. En büyük sivil toplum kuruluşlarının başında gelen sendikalar bu anlamda sivil toplum ile devlet arasındaki ilişkileri düzenlemede en önemli toplumsal örgütlenmelerdir. Aynı zamanda sendikaların en büyük amaçlarından birini de “İnsan haklarının hiçbir gerekçeyle ihlal edilemeyeceğini ve insanların sahip olduğu onurun, inancın, kimliğin, değerlerin ve hayat tarzlarının hiçbir irade, ideoloji ya da otorite tarafından yok sayılmayacağını ve baskı altına alınamayacağını savunmak” oluşturmaktadır.

Türkiye’de Sendikal Kültür

Türkiye’de sendikacılığın bu tanım çerçevesinde yeterince gelişmemesinin en önemli nedenlerinin başında; sendikaların uzun yıllar tek parti zihniyetinin ürettiği bir anlayışla ele alınması, devletin güdümünde ve kontrolünde ya da politik ve inanç bölünmüşlüğü- nün etkisinin her geçen gün arttığı bir ortamda birer ideolojik aygıt dönüşürülmesi gelmektedir.

Kendi bakış açıları doğrultusunda bütün iyi niyetleriyle çalışma yapan sendikaların mevcudiyetine rağmen niyetler halis olsa da

dayanılan zihniyet eksikliği sebebiyle sağlıklı bir sendikal gelişim bugüne kadar sağlanamamıştır. Dolayısıyla ülkemizde temel sendikal ve sosyal hakları güvence altına alacak yapıların oluşması için bir zihniyet değişikliğine acilen ihtiyaç vardır. Bu değişim ancak bireyin, toplumun ve devletin özgürlük alanlarının nerede başlayıp nerede bitmesi gerektiğini idrak eden ve bunu ahlaki yapısında içselleştirmiş, hak taleplerinde etik hiyerarşiyi özümsemiş bireyler ve örgütler sayesinde gerçekleşecektir. Küreselleşme sürecinin hızla yaşandığı bilgi çağında toplumsal yapılar yeniden tanımlanmaya/ inşa edilmeye başlanmıştır. Böyle bir süreçte hem memurlar hem de sendikalar bir değişimin içine girmiştir. Bu meyanda ülkemizde memuru yeniden tanımlamaya ve yerini tayin etmeye çalışanlar, sendikal alanda meydana gelen gelişmeleri çok iyi tahlil etmelidir. Memurun etkinlik alanının sadece bürokrasiyle sınırlı kalmadığını, milletin menfaatleri ve demokrasinin gelişimiyle de yakından alakalı olduğunu görmelidir. Bu noktada memur sendikalarının üzerine düşen en önemli görev kendi varlık gerekçeleriyle milletin en geniş çerçevede menfaatlerini iribatlandıracak bağları teşhis etmek ve bu kapsamda mücadeleye geçmektir.

II. BÖLÜM:

BİR HAK VE HAKİKAT ARAMA BİRİMİ OLARAK SENDİKA

Demokratik yönetimlerde iktidar, çeşitli gruplar ve kurumlar arasında dağıtılmış olarak bulunur. İktidar, bu anlamda, yönetilenlerin emir ve kurallara uymalarını sağlamak olup, en büyük iktidar örgütü, kurumların kurumu olan devlettir. Yukarıda belirttiğimiz üzere, hükümet, devletin varolması için gerekli olan örgütlenmiş siyasal iktidara denir. Devletin dikkate alması gereken toplum ise kamuoyu olarak nitelendirilir. Toplumsal sözleşme ile kurulan soyut bir yapılanma devlet ile kamuoyu/halk ile irtibatını sağlayan birimler ise muhalif siyasal partiler, sendikalar, ticaret ve sanayi odaları gibi kuruluşlardır. Hükümet, kamuoyunun istek, özlem, amaç ve çıkarlarını, yani kamu yararını gözetmek zorundadır. Kamu yararı, halkın ihtiyaç duyduğu her türlü mal ve hizmetin, kamu bürokrasisi tarafından üretilmesidir. Bu üretim ve dağıtımda sorun olduğu zaman ne olacaktır? Yani yasalar önünde eşit yurttaşlar topluluğu diye tanımladığımız kamuoyu haklarını kim(ler) tarafından koruyacaktır?

Bu tanım, kamu oyunun hukuki boyutunu gösterir. Yasalar önünde eşitlik sayesinde siyasal topluluğun bütün üyeleri aynı haklara sahip olarak yurttaşlar eşitlenmesi demektir. Eşitlik toplumsal bütünlüğü sağlanması için şarttır, ama bunun yanı sıra bireyleri toplumun eşit üyeleri haline getirmesi nedeniyle çeşitli hak taleplerinin birbiriyle çatıştığı uzlaşmaz bir zemin oluşturma durumu da vardır. Bu duruma bir de kamuoyunun sosyolojik açıdan birey/grup ve sınıf

bazında tanımlamalar yapılacağını ilave edelim, uzlaşmazlık zemini gittikçe güçlenebilir. Yukarıdaki soruyu uzlaşmazlık zeminin artma riskiyle birlikte bir kelime ilavesiyle tekrar soralım: Kamu oyunun hakları kimler tarafından ve nasıl korunacaktır?

İşte bu noktada, sivil toplum tanımını yeniden hatırlamak gerekir. Siyaset biliminin doğusuyla paralel olan sivil toplum, şehir hayatının beraberinde getirdiği hakları ve yüklenimleri tanımlar. Sivil toplumda devlet dışındaki hayatın akışı sendika, dernekler, ticaret ve sanayi odaları gibi sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla garanti altına alınmaya çalışılır. Bu örgütler, insanların bir takım ortak amaçlarının gerçekleşmesi için bir araya gelmeleriyle oluşur. Bu anlamda umutlarının ve yükümlülüklerinin birlikteliğidir. Avrupa Birliği Ekonomik ve Sosyal Komitesi'ne (EESC) göre 'Sivil toplum kuruluşları, üyelerinin amaç ve sorumlulukları oluşan genel çıkarlarını savunan ve kamu otoriteleri ile vatandaşlar arasında aracı görevi üstlenen tüm örgütsel yapılar bütünüdür ifade etmektedir.

AB hukukunun temel unsuru olan sendikal/sosyal hakları bu bağlamda düşünmek gerekir. AB Anayasası; AB'nin "insan onuru, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukuk devleti ve insan haklarına saygı temelinde kurulduğunu" belirtilmekte ve "çoğulcu toplum, hoşgörü, adalet, dayanışma ve ayrımcılığın reddinin üye ülkelerin ortak değerleri olduğunu" vurgulamaktadır. Sendikalar, politik ve inanç bölünmüşlüğü, yani bir siyasal partiye veya cemaata, gruba endekslenmeden Avrupa Birliğinin en uyumsuz alanı olan sosyal haklar hususunda neler yapabileceği üzerinde düşünülmelidir.

1. Politik ve İnanç Bölünmesi Aracı Olarak Sendikalar

Bu sorunu tartışmak için acilen cevap aramamız gereken soru şudur: Sendikalar, tarihsel kurumsalcılığın örgütlenme şeklinin tipik örneği olarak siyasal bir partinin yedeğinde veya kamuda siyasal meşruiyet sağlanmasında bir aracı konumunda görülmesinin önüne nasıl geçilebilir?

Daha teknik bir tabirle söyleyecek olursak, “Türkiye’deki kamu sendikacılığının istenilen seviyede nitelikli bir mahiyette gelişemesinin nedenlerinden birisi olarak; sendikaların uzun yıllar tek parti zihniyetinin ürettiği bir anlayışla ele alınmasını, devletin güdümünde ve kontrolünde birer ideolojik aygıtlara dönüştürülmesi politikalarını” nasıl değiştirebiliriz? Çünkü Avrupa Birliğine üyelik sürecine uyum sağlamada Türkiye’de sosyal politika alanında yaşanan direnç, ülkenin özgün sosyal gelişme çizgisi ve devletçi-otoriter geleneği ile yakından ilgilidir. Türkiye’nin kendine özgü koşulları, sosyal politika alanında devletçilik-paternalizm olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu durumu Avrupa Birliği’nin karar verme süreçlerinin örgüsü çerçevesinde ve müşterek siyasi süreçleri bakımından ele alırsak etki ve yönetim kuramı açısından ortaya çıkan üç siyaset yapma tarzından ilki olan “Hükümet eli ile yönetim”e uygun düştüğünü söyleyebiliriz. Oysa kamu sendikacılığı açısından düşünürsek, ikinci tarz olan “Hükümet ile beraber yönetim”e, oradan da özel sektörü de hesaba katarsak, “Hükümeteşsiz yönetim” üzerinde düşünmek gerekiyor.

Bu durumda, siyasal iktidar ile eşgüdümlü çalışan nitelendirmesinin kaldırılmaya ve Avrupa Birliği standartlarına göre örgütlenmeye çalışırken, şu soruyu da sorabiliriz:

- Genelde dernekleşme şeklinde örgütlenmeyi tercih eden cemaatlerin veya bir grubun sendikası olabilir mi?
- Olursa çalışanlarını merkeze alarak üyelerinin özlük haklarını kime ve nasıl savunacaktır?
- Desteklediği hükümetin olası yanlış uygulamalarına karşı toplantı ve gösteri yürüyüşleri yapabilecek midir?

“Sivil toplum, tabiatı gereği insan haklarının hiçbir gerekçeyle ihlal edilemeyeceğini ve insanların sahip olduğu onurun, inancın, kimliğin, değerlerin ve hayat tarzlarının hiçbir irade, ideoloji ya da otorite tarafından yok sayılmayacağını ve baskı altına alınamayacağını savunur.” Tespiti bağlamında yeniden düşünelim. Son siyasal gelişmeler ışığında sivil toplumsal bir örgütlenme tarzı olarak gündemde olan vakıfları ve derneklerin yukarıdaki sorulara verebilecekleri cevaplar ne ve nasıl olacaktır? Çünkü cemaatler, cemiyetleşme çabalarını dernekler ve vakıflar statüsünde gerçekleştirme eğiliminde olup, yakın durdukları siyasal yapının icraatlarına meşruiyet sağlamayı önceliyorlar. Cemaat ve grupların bunu öncelemesi bir derece anlaşılabilir, ama tamamen kamusal hizmet veren üyelerinin özlük haklarını korumak üzere kurulan sendikalar bunu nasıl yapabilir?

Bu husus çok önemli, zira Haziran 1993'te Kopenhag Zirvesinde kabul edilen ve “Kopenhag siyasi ölçütleri” olarak bilinen kararlar; AB üyeliği için gerekli ölçütleri sıralarken, demokrasi, hukuk dev-

leti ve insan haklarını garanti altına alan kurumların istikrarlı bir biçimde varlığını ön koşul olarak belirtmiştir. Bu hakların sadece kağıt üzerinde varlığını değil günlük yaşamda fiilen uygulanması gerektiğini vurgulamıştır. Bu nedenle AB hukuku kapsamında olan örgütlenme ve grev hakkı gibi siyasi kriterleri iktidar ya da muhalefet partilerine endekslı tutum belirleyen sendika, dernek ve vakıflar gruplar kamusal alanda nasıl uygulanmasını talep edecektir?

Kıscacı, “örgüt kültürünün örgütsel bağlılığa etkisi ve boyutu ne olacaktır? Örgüt kültürü, bir örgütün içindeki insanların yönlendiren normlar, davranışlar, değerler, inançlar ve alışkanlıklar sistemi olarak da tanımlanır ve sadece bir belirli bir siyasi ve inanç dokusunu temsil eden cemaat mensubu üyeler, kamu eğitim kurumlarındaki farklı inançlara sahip bireylere nasıl ulaşacak ve haklarını nasıl savunacaktır? Veya “Siyasal iktidara taraf ve/ya karşı bir siyasi örgütlenme veya oyunda bir hamle aracı mı olacaktır?”

2. Tarihsel ve Rasyonel Seçik Kurumsalcılığı Olarak Sendika

Tarihsel ve sosyolojik kurumsalcılık, normatif kimlik kazanımında üstlendiği rol ile ortaya çıkmaktadır. Sendikalar bu anlamda sivil toplum ile devlet arasındaki ilişkileri düzenlemede en önemli toplumsal örgütlenme iken birden iktidar veya muhalefetin bir parçası haline dönüşebilmekte ve “anlam üretme”yi öncelemektedir. Çünkü karar vermede maddi çıkarılardan ziyade “kimlik inşası” temel unsurdur. Hatta kurumlar aktörlerin yalnızca tercihlerini belirlemez aynı zamanda bir düzeye kadar onları da yaratır. Verili bir kurumsal düzende aktörler genellikle hangi eylemin kendi çıkarını maksimize edeceğini bilemezler. Onun yerine “ben kimim” sorusuna yanıt

arar. Halbuki rasyonel seçişin en önemli kaygısı stratejiktir ve sorun-çözme üzerine kurulu olup, belirsizliklerin kurumlar tarafından ortadan kaldırılmasını önceler. Bu açıdan aktör-merkezli bir işlevsel-lik içerir. Buna göre kurumların varoluş nedeni araçsal rasyonelliğe sahip bireylerin öngörülebilir kazanımlara sahip olması kaygısıdır. Avrupa Birliği'ne uyumda rasyonel seçiş yaklaşımının önemi müzakere sürecindeki kurumsallaşmanın belirsizlikleri azaltmasıdır. Bu noktada siyasal ve/ya inanç merkezli yapılanmalar tarafından kurulan bir sendika, bu rasyonel seçişi ne derece yapabilir? Resmi kurumlardaki personellerinin özlük haklarını siyasal iktidardan talep ederken öncülleri neler olacaktır? Buradaki “etik hiyerarşi” nasıl kurulacaktır?

3. Hak Taleplerinde Etik Hiyerarşi

Kamu hizmeti veren ve hizmeti alan görevlinin etik hiyerarşisinde ilk aşama “bireysel ahlak”, yani görevlinin kendi öznel geçmişi tarafından biçimlendirilmektedir. Aile etkisi, dini inancı, kültürel ve toplumsal değerler etkisi ve bireysel tecrübeler kamu görevlisinin ahlaki yapısını belirleyen parametrelerdir. Burada hakim paradigma siyasal bir öğreti ve/ya inanç olunca, farklı yorumlara sahip olanlara karşı tutum ve davranışlarında değişiklik olma ihtimali nedir?

Hiyerarşinin ikinci basamağında “**mesleki etik**” bulunmaktadır. Mesleki etik ise, kamu görevlisinin görevini yaparken, mesleğin gerektirdiği normlar çerçevesinde davranmasıdır. Bunda bir sorun yok, çünkü bu normlar bellidir. Üçüncü basamakta ise “**örgütsel etik**” bulunmaktadır. Örgütsel etik, kamu görevlilerinin eylemlerini örgütsel amacın gerçekleşmesi doğrultusunda belirlenmiş bulunan

kurallara göre yapmasıdır. İşte burada örgütsel amaç, sendika üyelerinin ekonomik hak ve talepleri, emeklerinin karşılıklarını birebir almaları mı olacak, yoksa cemaat öncelikleri mi olacaktır?

Bu sorular önemli, çünkü Avrupa Birliği'nin bu alanda ki kuralları işyeri düzeyinde, sendika üyelerinin üretim sürecinde çalışma koşullarında ilişkin söz ve karar sahibi olmasından, toplu iş sözleşmesi yapılma zorunluluğu ve bu sözleşmelere uyulmanın denetlenmesi için üçlü komisyonların (sendika-işveren-devlet) kurulmasına kadar yaygınlaştırılmıştır.

Yukarıdaki sorular, hiyerarşinin son basamağı olan “**toplumsal etik**” için önemlidir. Çünkü toplumsal etiğin merkezinde kamu görevlilerinin bir taraftan bireyi koruyan tutum ve davranışlar sergilemesi diğer yandan ise toplumun bir bütün olarak gelişmesine katkı sağlayacak biçimde davranışlarıdır.

4. Etik Hiyerarşi Modelleri

Birinci model **hiyerarşik örgütsel** yapıdır. Bu modele göre örgüt üyelerinin davranışlarında belirleyici unsur disiplindir. Örgüt çalışanlarının her türlü eylemi sıkı bir denetim altındadır. Bu modelde çalışanlar, örgütsel çıkarı kendi çıkarlarından üstün tutmakla mükellef tutulmuşlardır.

İkinci model, **çoğulcu örgüt** yapısıdır. Bu modele göre örgütteki gruplar arasında bir rekabet vardır. Bu tip örgütlerde etik değerler örgütteki gruplar arası rekabetin bir sonucu olarak belirlenmiştir. Siyasal bir öğretiy ve/ya inanç merkezli bir sendika örgütü, hiyerarşik olacak ve sendikayı öncelikle aynı inanç veya mezhep, grup veya cemaat için kullanma riski ortaya çıkacaktır. Sivil toplum kuruluşu

olarak bir dernek ve/ya vakıf olarak hizmet vermek ile sendika arasındaki fark, hiyerarşik ve çoğulcu örgüt yapısı arasındaki ayırmadan kaynaklanır. Her hangi bir etik açmazla karşılaşıldığında yöneticilerin anayasaya, yasalara, ulusa, mesleğe, aileye, kendisine, sivil toplum kuruluşlarına, kamu yararına, genel refaha ve insanlık değerlerine bağlı kalarak karar almaları teminin kriteri nasıl olacaktır?

5. Politik ve İnanç Merkezli Sendikacılık

Bu bağlamda cemaat, grup yapılanmasının sivil toplum kuruluşu olarak işlevsel olup olmayacağı hususu üzerinde durulmalıdır. Çünkü sendika veya diğer sivil toplum kuruluşları, devlet/iktidar ile kamuoyu ilişkilerinin düzenlenmesinde olası bireysel hak ve özgürlüklerin eksikliği veya aksaması durumunda devreye girmektedir.

Bu noktada grupçuluk ve bunun sosyolojide karşılığı olan cemaatçilik arasındaki irtibatı incelemek gerekir. Grupçuluk, ataerkil yapı/ebevi nizamın rasyonel modern devlete aykırı düşen kötü bir görüntüsüdür. Özellikle sendikacılık gibi hak ve taleplerin söz konusu olduğu alanda, birey, ne kadar özgür ve özgüvenli bir şahsiyete sahip olursa olsun, mensubu bulunduğu grupların müşterek ilkeleri, inançları ve adetlerinin etkisi altında kalarak hayatını sürdürür ve istemeyerek de olsa grup kararlarına uymak zorunda kalabilir. Çünkü mevcut yapı, bireyin bir şekilde bir gruba/cemaate üye olmasını ve daima ve ebedi olarak bu grubun üyesi olarak kalmasının gerekliliğini vurgulamaktadır.

Bu hususu cemaat-cemiyet ayrımı bazında inceleyecek olursak, cemaat; tüm bölücü unsurlara rağmen birleşik kalan birim olarak görülüyor ve sıkı sıkıya bağlı kalınıyor. Grup ve/ya Cemaat içinde

sevgi, sadakat, şeref, dostluk tanımlayıcı öğeler olarak görülüyor. Tabii diğer grup/cemaat mensup olanlar, bu değerlere saldıranlar olarak değerlendirilebiliyor ve yönetim ne kadar baskıcı olursa olsun ona taraftar olunabiliyor! Bir siyasal yapıya endekslenmiş sendikada artık bu anlamda bir cemaat olmaktan öteye gidemez. Ya iktidar taraftır ve her icraatı olumlar, yanlışa evet diyemez; ya da muhalefet partilerinden birini destekler, hükümetin olumlu uygulamalarını da eleştirir ve reddeder.

Görüldüğü üzere, birey, ne kadar özgür ve özgüvenli bir şahsiyete sahip olursa olsun, mensubu bulunduğu grupların (sendika, dernek, vakıf) müşterek ilkeleri, inançları ve adetlerinin etkisi altında kalarak hayatını sürdürür ve istemeyerek de olsa grup kararlarına uymak zorunda kalmaktadır. Oysa bu tür bir siyasal ve/ya inanç birlikteliğine bağlılık, rasyonel değerlendirmelere engel olacağı kesindir. bireyselleşme gerçekleş(e)memiş, “ben” den ziyade “biz” duygusu hep ön planda olmuştur. Oysa insan zübde-i alem yani evrenin özüdür, biriciktir, ona yapılmış bir haksızlık bütün insanlığa yapılmış gibidir, dolayısıyla haklar ve özgürlüklerde bireyseldir, bir gruba/cemaata veya sendika'ya ait kolektif olmaz, olamaz.

Eğer bu tür örgütlenmeler, cemiyetleşip, sivil toplum kuruluşu olabilseler, insanların belirli amaçlarını gerçekleştirmek üzere oluşturdukları uzmanlığa dayalı gruplar olarak ortaya çıkabilir. Böylece hem yardımlaşma, hem de bireyselleşmeyi ve hürriyet bir arada olabilir. Bu tür gruplarda ilişkiler kişisel olmadığı için etkileşim genellikle bir konu etrafında olur, o hak ve özgürlük elde edildiğinde maksat hasıl olur. Dolayısıyla üyelerin birbirini bütün boyutlarıyla tanıması gerekmediği için dayanışma organik ve orada olan olası

yanlılıklara da “evet” denilmez ve meşruiyet sağlanacak tutum ve tavırlardan kaçınılır.

Soru/n: Eğer birliktelikler ve etkileşimler bir konu/hak ve özgürlük bağlamında değil de ideoloji/inanç merkezli olursa, kolektif amaçlar öne çıkarsa ne olur?

Hak ve özgürlükler gruplara, cemaatlere, topluluklara ve/ya kolektif kimliklere karşı tanınan haklar olarak görülüp temin edilirse, kolektif kimlikler adına insan hakları bastırılabilir. Çünkü kolektif amaçların nitelikleri gereği, bireysel hakları ve tercihleri kısıtlayıcı bir potansiyel taşıma riski vardır. Temelde liberal/bireyci bir çoğulcu toplum tasarımı olan çok kültürlü yapının *cemaat çoğulculuğuna* dönüşme ihtimali güçlenir. Bu olunca da, farklılık ve bireysellikler değil hatta onlara rağmen var kılınan etnik, dinî ve kültürel kimliklerin çoğulluğu söz konusu olur.

Bu noktada gruplar/cemaatler, temsil ettikleri hayat tarzlarıyla birlikte diğerleri için anlamlı ve öğretici deneyimler içerdiği de söylenebilir. Bu ihtimal vardır, ama diğer yandan grup veya cemaat kendi mensuplarının bireysel tercihlerini yansıtmadıkları hatta onları bastırdıkları ölçüde totaliter kimlikler hâline dönüşme riski de vardır. Bu risk siyaset zeminini STK (sendika, dernek ve vakıf) arası diyalogu çatışma ve savaş alanına çevirebilir. Durum böyle olunca, bireylere cemaat/grup içi baskıların yanısıra siyasal gücün baskı yapma ihtimali de ortaya çıkabilir.

O halde, insan haklarının öznesinin birey olduğunu vurgulayıp, bireyin doğrudan doğruya kişiliğine bağlı olan ve ahlaki doğasından kaynaklanan haklar olduğunu ve asla ihlal edilmemesi gerektiğini bilerek eylem yapmak gerekir. Bu eylemlerde temel insan haklarının

bir kolektiviteye mensubiyetten tamamen bağımsız olması gerektiğinin vurgulanması zorunludur.

Maalesef günümüzde Türkiye’de olanın farklı olduğu söylemez. Etnisite merkezli tartışmalar bireysel hak ve özgürlükler üzerinden değil, kolektif haklar bağlamında yapılmaktadır.

Bu noktada cevabını arayacağımız sorular şunlardır:

- **İnsan niçin** bireysel kimliğinden ziyade daha kolektif yapıyla aidiyet kurmaya çalışır?
- Olmasını istediği iyi, fayda ve haz veren şekilde tanımlanan hukuki ve ahlaki haklarını niçin bireysel haklar temelinde elde edemediğini düşünüp (etnik ve/ya cemaat) grup temelli eşitlik düşüncesiyle elde etmeye çalışmanın tutarlılığı nedir?
- STK adı altında etkinlik gösteren sendika, dernek ve vakıfların (aslında cemaat veya grupların) modern hayatta yalnızlaşan kişiler için yalnızca hak elde etme ve aidiyet yeri hale gelmesinin anlamı nedir?
- Bu bağlamda bireyselliğin yok edilme durumu ve itaat kültürünün etkinliği olası bir sivil itaatsizliğe imkan verir mi?

Bu hususların cevabı ancak özgür ve özgül bir sendika ile aranabilir. Çünkü sosyal devlette sendikalar kendilerini toplumun/sermayenin vazgeçilmez bir kurumu olarak kabul ettirdiler. Bu toplumsal süreçlerde aktif olarak rol oynama olarak yasaların biçimlenmesinden, yerel yönetimlere kadar her alana yayıldı. Bu süreç bir yandan örgütlü üyelerinin satın alma gücünü arttırırken (ücret

politikası) bir yandan da üretim sürecinde karar söz ve sınırlıda olsa karar hakkına sahip olmalarını getirdi.

Amaç bireysel hak ve özgürlükler olunca, uzmanlığa dayalı bir sivil toplum kuruluşu olarak yardımlaşma, bireyselleşme ve hürriyet bir arada olabilir. Bu tür örgütlerde ilişkiler kişisel, dinsel veya politik olmadığı için etkileşim genellikle haklar etrafında olacaktır. Dolayısıyla üyelerin birbirini bütün boyutlarıyla tanıması gerekmediği için dayanışma organik ve hakların talebi sürecinde olası yanlışlıklara da “evet” denilmez ve meşruiyet sağlanacak tutum ve tavırlardan kaçınılır. Bunun içinde iç politikalara araç olmayı ve inanç bölünmüşlüğü bir tarafa bırakacak tutumlar geliştirmeliyiz. Sendikal çıkarları, iktisat, sosyal ve çalışma politikalarına ilişkin tüm yelpazeyi kapsayacak projeler üretmeliyiz.

III. BÖLÜM: ANADOLU EKSEN VE SENDİKACILIK ANLAYIŞI

1. Anadolu Eksen'in Ana İlkeleri

Sendikalar, üyelerinin iradelerini biçimlendiren değil, ilkeler doğrultusunda ortak irade oluşturan yapılar olmalıdır. Sendikaların işlevi üyelerinin iradelerinin üzerine Cemil Meriç'in ifadesiyle siyasi ideolojileri bir “deli gömleği” gibi giydirmek değildir. Maalesef ki bugüne kadar sendikaların üst düzeyde karar vericileri, kamu çalışanlarının üye olarak sendikalara verdiği gücü, kendi siyasi ideolojileri doğrultusunda yönlendirerek ve kullanarak heba etmiştir. Mücadelemiz kamu çalışanının ortak iradesi üzerindeki bu vesayetti kaldırıp, kamu çalışanlarının sendikal iradesinin özgülleştirilmesi mücadelesidir. ANADOLU EKSEN'in sendikal anlayışı bağlı bulunduğu sistemin ana vasıflarıdır. “*Milli, sivil, katılımcı ve manevi değerlere bağlı*” olmak ANADOLU EKSEN'in kurduğu sistemin ana vasıfları oluşturmaktadır.

Milliyiz, Mehmet Niyazi Hocamızın ifade ettiği gibi “milli ruh ne gökten zembille iner, ne de hedayinabit gibi yerden biter, ne de durup dururken oluşur; kökünü acı ve tatlı hatıralarda bulan kolektif şuurun ürünüdür; geleceğe dair sahip olunan ümitle güçlenir; milletin tecrübesiyle güçlenir.

Ölülerin ruhu kaybolmaz; dirilerin ruhunda mevcuttur. Aramızdan ayrılan insanın cesedi mezardadır; ruhu ise bizimle beraberdir. Dünyaya gelen her yeni insan, uzun bir geçmişin varlığı olduğunu idrak eder. Bir millet engin bir maziden doğan aidiyet şuurunun, aynı inancın kıvama getirdiği birliktir. İşte bu kuvvetlerin, kendini korumak içgüdüsünün hepsine birden milli ruh denir.”

Eğer bir sendika bu toprakların bağrında kuruluyorsa, bu coğrafyanın değerleriyle pişirilmiş bir sivil itaatsizlik kültüründen beslenmelidir. Yani sendikalar milli olmalıdır diyoruz. Mensubu olduğu toplumun değerlerini taşımalı, kendi toplumlarının medeniyet tasavvurlarını/çıkarlarını korumalıdır. Toplumsal sorunlarla ilgilenmeli, bu sorunlarla ilgili olarak bireyleri uyarmalı ve onları harekete geçirmeye çalışmalıdır. Özele indirgendiği zaman da aynı mantıkla, toplum içinde en fazla mağdur olan kesimlerin hak ve menfaatlerini korumalı, gerektiğinde onların vekillliğini üstlenmelidir. Sendikaların yüzü milletimizin tarihi tecrübelerine/irfani birikimlerine, milli ruhuna dönük olmalıdır.

Seyid Ahmet Arvasi Hocamız “sendika denince akla sadece işçi ve işveren gelmemelidir. Bunlar sendikaya muhtaç iseler de toplumun diğer kesimleri de birer milli sendikaya muhtaçtırlar. Farklı sosyal dilimlerin sendikalar aracılığıyla kültürel, ekonomik, sosyal ve politik hayata ne tarzda etkili olacağı hususu, zaman ve mekânın şartlarına göre ilgililerce tayin edilmelidir. Bütün mesele sosyal ve siyasi hak ve vazifelerin adil ve milli bütünlüğü temin edici dengesini kurabilmededir” diyerek hem sendikaların tüm milleti kapsayan, hem de milli şuurla hareket etmesi gereken yapılar olduğunun altını önemle çizmiştir.

Bu kapsamda ANADOLU EKSEN’in kurumsal felsefesi, “sendikacılığın evrensel normlarının, Türk milletinin tarihte engin tecrübeleriyle oluşturduğu, Ahilik ve vakıflar gibi sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel içerikli teşkilatlarının ruh ve gönül dünyasından beslenerek yorumlanmasına dayanmaktadır.

Siviliz, şüphesiz sendikalar, sentetik siyaset anlayışını tesis etmek isteyen toplum mühendislerinin kendine biçtiği rolü reddederek, sivil itaatsizlik ruhundan beslenen bir anlayışla, kendilerinden hem siyasal hem sosyal hem de ekonomik işlev beklenen sivil yapılar olmalıdır. Toplumumuz sendikaların, sivil bir anlayışla eylem üreten yapı olma özelliğini ön plana çıkarmasını beklemektedir. Bu nedenle sendikaların sadece siyasal işlev görmeleri, sağlıklı sonuçlar doğurmayacak bir işleyiştir.

Teknolojik toplumların en ekonomik girdisi olan emeğin, değerinin anlaşılması ve hak ettiği yeri elde etmesi için mücadele vermek sendikaların en önemli ekonomik işlevidir. Sendikalar bu işlevini yerine getirirken, siyaset kurumuyla olan ilişkisinin sınırlarını belirlemelidir. Siyaset kurumunun halka daha iyi bakmasını temin etmek, onu toplumu anlamaya çağırarak ve konumunun zamanla getirdiği körleşmeye karşı uyarma noktasında sivil bir perspektifle ahlaki, estetik, nüfuz edici bir dil ve üslupla rafine çözümler üretecek çalışmalar yapmalıdır. Çerçevesi çizilen bu kapsamda sendikaların işlevi, siyasi partileri gözetleyip, denetmek elde ettiği verilere göre de eleştirip, teşvik etmektir.

Katılımcıyız, sivil itaatsizliği benimsemiş sendika yöneticileri ve üyelerinden meydana gelen, katılımcılığı esas alan bir sendikal anlayışı benimsemekteyiz. Sivil itaatsizlik, toplumun beklentilerini hiçe sayan, emeğin gücüne hak ettiği değeri vermeyen siyasi işleyiş ve yapılan dayatmalara karşı bireysel inisiyatif almayı gerekli kılan bir anlayıştır. Fiziksel şiddet içermeyen, zihinsel bir başkaldırının ifadesi olan “*sivil itaatsizlik*” kültürünü benimsemiş bireylerin toplumda çoğalması, katılımcı bir sendikal anlayışın gelişimine hız ve-

receptir. Bu kapsamda ANADOLU EKSEN, sendikal işleyişinde sivil itaatsizlik ruhuyla beslenen aksiyoner üye kimliğini geliştirmeye çalışan, katılımcılığı esas alan bir anlayışı benimsemektedir. Zira bir örgütün üye profili, örgüt kültürünün oluşumunda birinci derecede önem arz etmektedir.

Bir örgütün kültürü, örgüt üyeleri tarafından paylaşılan değer, inanç ve varsayımlardan kaynaklanan derin yapıyı ifade eder. Kurumsal kültür de örgütün temelinde yatan değer, inanç sistemlerinin etkinlikler ve faaliyetler üzerinden üyelere aktarılmasıdır. Bu çerçevede örgüt üyeleri de örgüt kültürünü derinlemesine anladıkları ölçüde örgütsel öğrenme ve gelişim süreçlerine katkıda bulunabilirler ve kurumsal kültürün oluşumuna katkı sunarlar. En nihayetinde şiddet içermeyen ve bireysel boyuttaki zihinsel başkaldırıdan beslenen “*sivil itaatsizlik*” aşamasından sonra, bir çeşit toplu olarak gövde gösterisi manasına gelen “*sivil toplum*” boyutuna sağlıklı bir şekilde geçilmiş olacaktır.

Manevi değerlere bağlıyız, manevi bağlardan arınan birey ve toplumlar, bunalımın çıkmaz sokaklarında yok olmaya mahkûmdurlar. İnsanı, kendine ve topluma karşı sorumlu davranmaya sevk eden en önemli manevi değerlerin başında “*adalet duygusu*” gelir. **Hz. Muhammed** (a.s) “Kâfirlerin iktidarı bile eğer adil ise sürebilir. Ama müminlerin iktidarı eğer adaletsiz ise mutlaka yok olur” diyerek, adalet kavramının toplum yaşamında ne kadar öneme sahip olan bir manevi değer olduğunu belirtmiştir.

Bugün toplum hayatımızda kaynağını tarihten, dinden, geleneklerden, geçmiş mücadelelerden, diğer bir deyişle ortak bellekten/

irfani tecrübelerden alan bir kamusal adalet/kamusal vicdan anlayışının ihyası gereklidir. Nesillerimizin beyniyle düşünen, olayları ve insanları vicdanıyla değerlendiren, kendine güvenip, tarihini, iç dünyasını ve idealini nakış nakış işleyip üreten bir zihin yapısıyla yetiştirebilirsek, hem çalışma hayatında hem özel hayatında mutlu insanların var olduğu bir toplum haline gelmiş oluruz. Bu kapsamda manevi değerlerimizin merkezine oturmuş olan “*adalet*” kavramını içselleştirmiş siyasi/sivil yapılar ve milletimizi oluşturan fertler çoğaldıkça, geleceğe daha umutla bakacağımız açık bir şekilde ortadadır.

Sendikal bir hareket olarak, insanların fırsat ve imkânlarda eşit olması anlamına gelen “*sosyal adalet*” prensibini ön planda tutarak, “*iş takibi*” değil “*hak takibi*” yapan bir sendika olacağız. İnsanların kendisine karşı ahlaken doğru davranıldığını hissetmesi manasına gelen “*ahlaki adalet*” prensibine göre, yetki sahiplerinin uygulama yapması gerektiğini, bu kapsamda kamudaki makam ve mevkilere yönetici atarken “*ehliyet ve liyakat*” esasına dayalı olarak hareket edilmesini dile getiren bir sendika olacağız. Ancak maalesef ki “*kamusal vicdani*” zedeleyen ve bu değerlerin aşındırılmaya çalışıldığı bir süreci yaşamak zorunda kalmamız üzücü olsa da, tüm bu olumsuzluklarla mücadele ederek başta “*kamusal adalet*” duygusu olmak üzere, manevi değerlerimizin çalışma ve toplum hayatımıza hâkim kılınması için öz veriyle hareket edeceğiz.

2. Sendika ve İktisadi İşlevi

İnsan onuruna yakışan bir iktisadi zihniyetin nasıl olması gerektiğini idrak etmek ve içselleştirmenin bir yolu da insanoğlunun

iktisat tarihini/birikimini/tecrübelerini iyi okuyabilmekten geçmektedir. İnsanı merkeze al-*may*-an ekonomik süreçlerin tarihini anlamak için matematik, mantık ve felsefe gibi nedensellik ilişkilerini doğru anlamaya yarayan disiplinlerle toplumsal kurumları, yapıları ve bunların kendi aralarındaki ilişkileri inceleyen sosyoloji gibi disiplinlerin yardımına ihtiyaç vardır. Bu geniş çerçeveden bakıldığında insanlık ailesinin üretmiş olduğu iktisadi kurumlar ve kavramlar, her ne kadar insanlık tarihinin ortak birikimini ifade etse de, her medeniyet anlayışının varlık duyuşu/bilgi duyuşu/değer duyuşunun farklı olması nedeniyle ortaya çıkan kurum ve yapılar da farklılık arz etmiştir. Bazen de farklı medeniyetlerin ürettiği kurum/yapı ve kavramlar diğer medeniyetlere geçişkenlik sağlamıştır. Burada önemli olan nokta bir medeniyetten diğer bir medeniyete transfer edilen bir kavramın, geçişkenlik yaptığı medeniyete tercüme edilerek içselleştirilebilmesidir.

Sendika kavramı ve beraberinde ekonomik işlevleri ilk olarak Batı toplumunda yaşanmış bir tarihtir. Batı toplumunu tanımlayan ana özellik sınıflı bir toplum yapısına sahip olmasıdır. Ortaçağ Avrupasında servetin belli ellerde toplanmasına imkân sağlayan feodal sosyo-ekonomik düzen ile köleci arka planı, kast sistemine benzer bir sınıflılığı beraberinde getirmiştir. Diğer bir ifadeyle Ortaçağ Avrupası'nda sınıflar, topluma yön tayin eden aynı zamanda değişmez kurallar ve geleneklerden beslenerek aralarında geçişlerin ve ilişkilerin imkânsız olduğu bir toplum yapısının en belirgin özelliği olmuştur. Bu arka plan üzerine inşa edilen kapitalizm süreciyle ancak Batı toplumu fikir olarak eşitlik ve özgürlük ile tanışmıştır. Teorisinde potansiyel olarak herkes için eşit imkân ve fırsat vaat

eden kapitalizm, bu yönüyle feodal düzenden ayrıldığını ilan etmiştir. Sınıf farklılıklarının ekonomik yapı, eğitim ve yoksulluktan kaynaklandığına inanılan bu sistemde, eskiye göre değişen en belirgin nokta emeğin piyasada özgür dolaşımına verilen imkândır. Aslında buda sonraları anlaşılacağı gibi, özgürlüğüne henüz kavuşmuş olan köleler için, hayatın kölelikten bile çetin şartlar içeren yüzüyle karşılaşmalarına zemin hazırlayan bir sürecin başlangıcı olmuştur. Bu negatif süreç “Refah Devleti” uygulamalarına geçinceye kadar sancılı bir şekilde devam etmiştir. Refah Devleti uygulamalarıyla Batı’nın sınıflı yapısı ortadan kalkmasa da, bu kategorilerin keskin ve çatışmalı sınıf mücadeleleri eski gücünü yitirmiş; sınıflar hiç olmadıkları kadar birbirine yaklaşmış ve hatta aralarında geçişkenlik oluşmaya başlayınca, insanlar artık kendilerini sınıflar üzerinden tanımlama ihtiyacı hissetmemeye başlamıştır. Bu psikolojiyle artık sınıflara mensup olanlar, sosyo-ekonomik düzeyde sorunların halledildiğine kanaat getirerek, bundan sonraki mücadelelerini sosyal/kültürel/ eğitsel alanlara doğru yoğunlaştırmaya başlamıştır. Bu durumun neticesinde sınıfsal örgütlenmelerin mahiyeti, hiyerarşik örgütsel yapılanmalara dayalı çatışmacı ve zıtlaşmacı sendikal mücadele perspektifinden farkı olarak, sosyo-kültürel zemine oturan bir sendikal anlayışa kaymaya başlamıştır. Batı’da gelinen bu son aşamada sınıflı toplum ve sendikal anlayışın geldiği nokta, mutlak eşitliğin zaten mümkün olmadığı, ancak olması gerekenin insanlar açısından statü eşitliğinin mutlaka sağlanması gerektiğidir.

Batıda sendika ve ekonomik işlevi konusunda çok çetin mücadeleler ile dolu bir tarih yaşanırken, geleneksel üretim ve toplum yapısından sanayi inkılâbıyla birlikte başlayan modern toplum yapısına

Batıdan sonra geçiş sağlayan Türk toplumunda, farklı bir medeniyet koduna sahip olan Batının sosyal yapısının ürünü olan sendika kavramının ve işlevlerinin nasıl içselleştirmeye çalışıldığına bakıldığında şu tespitler ortaya çıkmaktadır:

Osmanlı Türkiye'sinin mirası ile Cumhuriyet Türkiye'sinin gelecek tasavvuru arasında uzunca bir süre bocalayan Türkiye'de, Demokrat Parti dönemiyle başlayan köyden kente doğru nüfus akışı, seksenlerden sonra yeni piyasa dinamiklerinin ekonomik hayatımıza girişi ve küresel aktörlerin devreye dâhil olmasıyla merkez-çevre dengesi demokratik ve liberal bir seyir eşliğinde hızlı bir sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi değişim içine girmiştir. Bu değişim süreciyle birlikte eski çevrenin/yeni merkezin önemli aktörlerinden reformist muhafazakâr sermaye sahipleri, kapitalizm ile derin bir bütünleşme yaşamaya başlamıştır. Böylece çalışma hayatında emek sömürsünün had safhaya ulaştığı bir taşeronlaşma süreci örneğinde somutlaştığı gibi emeğin değerinin nitesizleştirildiği ve hak ettiği kıymeti alamadığı, neticesinde de artan yoksulluk sıkıntısıyla birlikte uzun vadede belki de sınıflı bir toplum yapısının oluşumuna zemin hazırlayan olumsuz bir sürece girilmiştir. Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen aile, din, akrabalık, hemşerilik ve dostluk bağlarıyla birbirine bağlı olan Türk toplumu sınıflı bir toplum yapısının oluşumuna direnç göstermektedir.

Türk toplumunun medeniyet tasavvuru, insanların birbirinden bağımsız ve birbiriyle mücadele eden değil, karşılıklı bağımlılık ve yardımlaşma üzerine inşa edilen bir zihin yapısına dayanmaktadır. İnsanoğlunun maddeyi algılamakla hangi "**zihin yapısı**" ile hareket ettiği, sadece kendisini ilgilendiren değil, çevresini de etkileyen bir

mahiyet arz eder. Bu etkinin beklide en bariz hissedildiği alan ekonomidir. İktisadi sistemlerdeki hastalıklı zihin yapılarının ürettiği insandaki aşırı tüketim hırsının ve bencilliğinin önüne geçebilecek biricik güç ahlaki değerlerdir.

Modern toplum yapısının ürünü olan “dinamik iktisat zihniyeti” maalesef ki ahlaki değerleri işleyen sistemi içine almak istememektedir. Ancak insanoğlunda bulunması gereken “*bireysel sorumluluk*” ile “*sosyal sorumluluk*” arasındaki dengeyi kurabilecek gücünde, geleneksel toplum yapısının ürünü olan “statik iktisat zihniyeti”nin de beslendiği “*ahlaki değerler*” olduğu gün ışığı gibi ortada durmaktadır. Zira insanların ekonomik faaliyetlerini ve sosyal hareketlerini yaptıkları kişisel tercihleri ve seçimleri tayin eder. Aynı şekilde toplum yaşamındaki mesuliyetlerin aracı olan kurumların etkin bir işlev görmesi de toplumun ahlaki tercihleri ile bağlantılıdır.

Ülkemizin ekonomik işleyişine hâkim olan ve üzüntü verici olarak reformist muhafazakârların da eklemlediği kapitalist sistemin kurucu babalarından olan *Adam Smith*, “*ahlakla ekonomi birbirinin zıddıdır*” diyerek, ahlakın, bireyin maddi çıkarına zarar verdiğini ve dolayısıyla toplumun ekonomik gelişimine sekte vurduğunu iddia etmiştir. Batı’nın tasavvur ettiği bu hastalıklı anlayışın erdemlerden yoksun “*teknik insan*” tipini model alan iktisadi zihniyetin, ülkemizi getirdiği uçurumun dibi, artık ayan beyan gözler önündedir.

Ekonomik kalkınma bakımından maddi boyutta bugün takdiri hak eden ileri bir düzeye gelmiş olursa da, artık “*iş kazalarında Avrupa birincisi ve dünya üçüncüsü olan bir ülke*” konumuna terfi

ettiğimizde ortada olan bir hakikattir. Yine aynı şekilde ülkemizde en fazla servete sahip % 10'luk dilimin toplam servet içindeki payının iki binli yıllarda % 66 iken 2014 yılında % 77'leri tırmanması servet dağılımındaki adaletsizliği hangi noktaya doğru seyir takip ettiği göstermektedir. Akıp giden bu süreç, üretim yapan insanın sanki bir insan değil de robotmuş gibi algılanmasının bir sonucudur ve bir iktisadi zihniyet sorunudur.

Batı yaptığı yanlışın farkına ödediği ağır faturalardan sonra vardı. Bugün ahlaki dokunun iktisadi zihniyet üzerinde etkin bir unsur olduğu sonucuna ulaştı. Kendi insanının yaşadığı coğrafyalarda, tespit ettiği bu noktaya azami dikkati gösteren politikaları hayata geçirmeye başladı. Biz bugün Batı'nın ulaştığı bu hakikatin çok uzağındayız. Kendi değerlerine sırtını dönerek, Batı'yı geriden takip eden bir ülke olmamız nedeniyle, entelektüel birikimimizin ürünü olan -Nurettin Topçu gibi mütefekkirlerimizin ortaya koyduğu- "**etik insan**" modelini esas alarak hareket etme iradesini ortaya koymamız gerekmektedir.

Hem siyasette hem sivil toplumda hem ekonomide kısacası hayatın her alanında, ahlaki değerlerimizi içselleştirmiş fertlerden oluşan bir toplum olma yolunda, ANADOLU EKSEN ailesi olarak elimizden geleni yapacağız. Tabi ki bizim dışımızda da farklı sendikalar var ancak şurası muhakkak ki beslendiğimiz kaynaklar farklı. Erol GÖNGÖR Hocamızın ifadesiyle çeşitli cemiyetleri kültür bakımından ayırt eden şey kullandıkları alet ve vasıtalarından ziyade, bu alet ve vasıtaların gerisindeki zihniyet ve manevi kıymetler bütünüdür. Bu kapsamda ülkemizdeki sendika kavramı ve ekonomik işlevinin birbirine paralel olarak iki ana damar üzerinde yürümesi gerektiği

kanaatindeyiz: Birincisi sosyo-ekonomik damar ikincisi sosyo-kültürel damardır. Bu damarların ikisini de diri tutarak güçlü bir sendikal anlayışı çalışma ve toplum hayatına hâkim kılmaya çalışan bir zihni yapıyla hareket edeceğiz.

3. Sendika ve Siyaset İşlevi (1)

Sendikaların en önemli işlevlerinin başında ekonomik, sosyal-kültürel ve siyasi işlevleri gelmektedir. Bu işlevlerin içinde siyasi işlev çok hassas bir noktayı teşkil etmektedir. Zira insanın var olduğu her yerde toplum; toplumun var olduğu her yerde de bir kurum olarak siyaset olagelmıştır. Gündelik sıcak siyasetle uğraşmayan hatta bilinçli olarak ilgilenmeyen bireyler, bazı konularda hükümetin kendisi ile ilgili bir konuda çıkardığı bir kanun vesilesiyle siyasallığın bir kenarında yer almakta ve mecburen siyasetle ilgilenmektedir. İnsanın siyasallığı, toplumsallığından ve bireysel durumundan bağımsız olamayacak bir varoluşsal durumdur. Bu kapsamda “siyasal toplumsallaşmaya, insan için kendisini içinde huzurlu hissettiği, doğrularını paylaştığı ve değerlerini benimsediği bir “dünya”ya dâhil olma ve yine bu yolla bir tür “ötekilerin dünyası”ndan kendisini ayrıştırma sürecidir” denilebilir. Siyasal partiler, sendikalar, sivil toplum kuruluşları ve olağan üstü sosyal, kültürel ve ekonomik olayların her biri, bireyin siyasal toplumsallaşma sürecine etki eden ana unsurlardır.

İnsanın varoluşuyla birlikte nerdeyse onunla iç içe olan siyaset, “bir görüş ve anlayışa göre, toplumda yaşayan insanlar arasında bir çatışma, bir mücadele ve kavgadır. İnsanlar yaradılışları, sosyal ve ekonomik durumları bakımından değişik çıkarılara sahiptirler. Aralarındaki düşünce çıkar ve psikolojik eğilim farklarından doğan çatışma siyasetin temelini oluşturur. Bu görüşü benimsemeyenlere

göre ise siyasetin amacı, her şeyden önce toplumda bütünlüğü sağlamak, özel çıkarlara karşı koyarak genel yararı ve insanların “ortak iyiliğini” gerçekleştirmektir. Bu görüşü savunanlara göre siyaset, herkesin yararına olan bir toplum düzeni kurma çabasıdır.” İki görüşün ortasını bulan üçüncü bir görüşe göre ise “siyaset, hem bir çatışma ve iktidar mücadelesi hem de aynı zamanda toplumda düzeni oluşturmanın bir aracıdır.” Farklı görüşler ortaya konsada aslında bir toplumda siyasetin niteliğini belirleyen ana etken, yapı ve kurumların varlık kazandığı toplumsal zemindir.

Siyasetin toplumsal zemini aynı zamanda toplumun kültürünü de siyasi tahlile katmaktadır. Yine aynı şekilde her toplumda farklı siyasi kültürler de mevcut olabilir. Bu farklılıkları bir çatışma unsuru değil düşünce zenginliği olarak görmek, buna paralel olarak bu ihtilafları çözebilecek ya da en azından çatışmaya dönüştürmeden devam edebileceği asgari bir mutabakat çerçevesinin çizilebileceği siyasi iklimi toplumlar üretebilmelidir.

Konunun özü itibariyle siyaset yapma işini sadece siyasi partilerin tekeline veren, sivil toplumu bu tekelin dışları arasında öğüten bir siyasi kültürün, siyaseti bir ikna etme sanatı eksenine çekmesi ve siyasal toplumsallaşmayı sağlıklı bir mahiyette sağlaması mümkün değildir. Her ne kadar ülkemizde bu noktadan olumluya doğru akan bir süreç var gibi gözükse de maalesef ki mevcut reel siyaset anlayışı ağırlıklı olarak tarifi yapılan negatif mecrada akmaktadır. Siyasetin toplum nazarındaki bu olumsuz imajının silinerek, sivillliği de ön planda tutan bir medeni siyasi kültür ve üslubun inşa edilebilme imkânı ancak demokratik hukuk devleti çerçevesinin hâkim olduğu bir toplumsal yapıda mümkündür.

Ancak her şeyden önce “hukuku ve kurumları değiştirmek fevkalade mühimdir fakat ehemmiyetli olan onları hayata geçirecek insanların, ruhun ve kültürün değişimidir.” Eğer bu değişim gerçekleşirse işte o zaman “toplum kendisini, demokrasiyi, sivilleşmeyi, özgürlüğü ve siyaseti keşfetmiş olacaktır. Böylece siyasetin alanı ve tabanı da genişleyecektir.” İşte ANADOLU EKSEN ailesi tarifini yaptığımız bu siyasi kültürün sendikal alanda gelişimini ön planda tutan bir anlayışın çalışma ve toplum hayatında inşasıyla kendini görevli saymaktadır.

4. Sendika ve Siyaset İşlevi (2)

Memur, Sendika ve Siyasi Parti İlişkisi

Demokratik bir sistemde “*siyaset*” kuramsal olarak iki alana ayrıştırılmakta ve birbirleri açısından denge ve denetim sistemi işlevi görmesinin sağlanması öngörülerek güvence altına alınmaktadır. Bir yanda devletin temsil ettiği “*kamu alanında*” bir nevi “*mekanik sistemin*” adeta “*işlemcileri*” konumunda algılanan bürokrasi, yani atanmış “*kamu çalışanları kadroları*” diğer yanda “*özel alanda*” bir nevi “*organik sistemin*” adeta “*eylemcileri*” konumunda algılanan siyasi yapılar, yani “*seçilmiş kadrolar*”. Kamu alanındaki faaliyetlerin, daha “*insani boyutlarda*” tutulmasını sağlamak amacıyla, mekanik bir mahiyette işlemesi gereken “*kamusal işlemler*”, özel alandaki organik sistemlerin eylemleri tarafından “*denge ve denetim*” altında tutulmaktadır. Ancak demokratik bir sistemde memurlar her ne kadar mekanik bir sistemin işlemcileri konumunda bir kamu hizmeti “işlevi” yerine getirseler de, aynı zamanda kurdukları sendikalar ile de özel alanda siyasi işleyişi denetleme ve gözetleme nokta-

sında “eylem” icra etmektedirler. Yani normal ölçülerde işleyen tüm bu süreçler esasında yönetsel bir mekanizmadan ibaret olan demokratik sistemi güvence altına almaya amaçlamaktadır.

Ülkemizdeki memur sendikalarının en önemli işlevlerinden biri de, sağlam temellere oturtulmuş demokratik bir hukuk devletinin inşasına gönül vererek gayret etmek olmalıdır. Aynı noktadan hareketle sendika üyesi kamu çalışanlarının en önemli görevlerinden biri de üyesi oldukları sendikaların elde ettikleri kurumsal iradelelerini, politize olarak siyasi partilerin adeta emrine verip, “*gölge varlık*” konumu düşmesini engellemektir. Ne var ki sendikacılığın ülkemizdeki müktesebatına baktığımız zaman durumun bu noktada pek parlak olmadığı ortadadır. Bu nedenle sendikaların bu duruma son vererek, gerçek kimliklerine bürünüp “*asli varlık*” konumuna geçmeleri lazımdır.

Netice itibariyle tabi ki sendikalar işlevlerinin bir gereği olarak siyasi işleyişin ve siyasetin içinde temel aktörlerden biridir. Zira siyaset sosyolojinde siyasal partiler, sendikalar, sivil toplum kuruluşları ve olağan üstü sosyal, kültürel ve ekonomik olayların her biri, bireyin siyasal toplumsallaşma sürecine etki eden ana unsurlardır. Buradaki ince ayırım, sivil toplum örgütleri açısından önemli olan şeyin, kamu çalışanları ve ülke meseleleri ile ilgili konularda, siyasetin bir aracı olan siyasi partilerin arka bahçesinde adeta bir figüran olarak rol alan değil, onlardan yapı olarak bağımsız, sivil bir dil ve üslupla konulara yaklaşan bir anlayışla fikir ve eylem üretmektir. İşte ANADOLU EKSEN Sendikası bu siyasi kültürün oluşması ve gelişmesi uğrunda her türlü mücadeleyi verecektir.

5. Sendika ve Sosyal İşlevi

Sendikaların ve sendikacıların süregelen yanlışlıkları maalesef ki toplum zihninde zamanla itici bir sendikal algı oluşturmuştur. Bu nedenle sendikalar, hem kamu çalışanları hem de toplum nazarında zedelenmiş kurumsal itibarlarını hak ettiği noktaya taşıyabilmek için, sosyal projelere ve etkinliklere ağırlık vermelidir. Zira sadece ücret sendikacılığına sıkıştırılmış bir sendikal anlayışla, toplumdaki yanlış algıyı düzeltmek ve toplumun desteğini almak imkân dâhilinde değildir. Bu çerçevede sendikaların önemli işlevlerinden biri sosyal fonksiyonlarıdır. Çalışma şartlarının insanileştirilmesi, sosyal güvenlik, sosyal yardım gibi fonksiyonlar, yardımlaşma sandıkları, adil gelir dağılımının gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetler ve yoksullukla mücadele günümüz sendikalarının sosyal fonksiyonlarının başında gelmektedir.

Sanayileşme dönüşümünü sancılı bir süreç içinde gerçekleştiren Türkiye, Batıda sanayileşme ile birlikte gelişen modern sosyal politika kurumlarına da çok geç sahip olmuştur. Bu dönemde yaşanması muhtemel kaos ve karışıklıklar, Türk-İslam düşünce sisteminin beslenen medeniyet değerlerimiz olan başta aile, akrabalık, komşuluk ve hemşerilik bağlarının korumacı niteliği sayesinde, toplumsal bir çatışmaya dönüşmeden, devlet-birey, birey-toplum, devlet-toplum dayanışma kültürü sayesinde az bir hasarla atlatılmıştır. Toplumsal yapısını geleneksel sosyal güvenlik kurumlarıyla bugüne kadar muhafaza etmiş olan Türkiye, bu süreçten sonra bu yapıları korumak ve modern sosyal politika kurumlarına eklemek zorundadır. Bu bütünleşme sürecinin sağlıklı işlemesi için, sivil toplum örgütleri de sosyal işlevleri kapsamında aktif olarak üzerine düşeni yapmalıdır.

Devlet kurumları/yetkilileri sosyal sorunların ne olduğunu tam olarak göremeyebilirler. Bu süreçte toplumda yaşadıkları sosyal sorunlara cevap bulamayanlar, kırılğan gruplar oluşturmuş olabilirler. Sorunlarını tam olarak ifade edemeyen grupların taleplerinin dile getirilmesi çok önemlidir. Örneğin çocuk yoksulluğu konusunda Türkiye, OECD ülkeleri arasında en ön sıralardadır. Bu konuda nelerin yapılabileceği, hangi reformların hayata geçirilebileceği üzerinde önemle durulmalıdır. Eğitim sisteminde alınması gereken köklü tedbirlerden tutunda, okulda bir öğlen yemeğinin verilmesine kadar sade önlemler noktasında nelerin yapılabileceği üzerinde titizlikle durulmalıdır. Bu nevi sosyal sorunlarda sivil toplum örgütlerinin işlevi, kolları sıvayıp devletin görevlerini yapmaya soyunmak değil, sorunları ortaya koymak, talepleri belirlemek ve taleplerde bulunmaktır. Sendikalar, herkesin sosyal hayata eşit bir şekilde katılmasını temin edebilecek neler yapılmalıdır sorusuna cevap üretmeli ve rafine çözüm önerilerini devletin kurum ve yetkilileriyle paylaşarak, onları harekete geçirmelidir.

ANADOLU EKSEN olarak, Ahilik gibi medeniyet değerlerimize dayanan kurumsallaşma modellerimizin tarihi ve kültürel birikimlerinin ürünü olan geleneksel kimlik örüntüleri dikkate alınmalı ve incelenmelidir. Bu kimlik örüntülerinin çağın gerekleri doğrultusunda güncellenmesi, sendikaların sosyal fonksiyonları icra ederken ihtiyaç duyacakları zihni yapının oluşumuna da zemin hazırlayacaktır. Bu çerçevede oluşacak olan yeni zihni yapıyla birlikte, sendika çatıları salt çalışanlar ve çalışma hayatıyla sınırları olmayan, toplumun tamamını kuşatan bir sosyal içeriğe ve bütüncül hüviyete kavuşmuş olacak ve arkasındaki güçlü toplumsal destekle, sosyal fonksiyonlarını daha etkin bir şekilde yerine getirecektir.

6. Sendika ve Kültürel İşlevi

Duyuş/düşünüş/davranış boyutuyla insanın tüm yapıp ettiklerini içine alan “kültür”, hayatı bütünüyle kuşatan bir kavramdır. Kadim medeniyetimizin adalet anlayışı çerçevesinde şekillenen eşitlikçi ve dayanışmacı toplum yapısının, içine girdiği kapitalizm sürecinin insanımızı sadece dünya hayatını kapsayan bir mahiyetteki zenginliğe yöneltmesi neticesinde, Türk toplum hayatında oluşturduğu kültürel başkalaşım tehdidi, ele alınması gereken bir sorun olarak hali hazırda beklemektedir.

Dünya ölçeğinde geleneksel toplum yapısından modern toplum yapısına geçişin öncülüğünü yapan Batı medeniyetini takip etmek zorunda kalan medeniyetimizin, bu işleyen süreçten en az hasarla çıkması için, medeniyet ve hars ile kültür ve teknik ayırımına gitme gayretleri eşliğinde bugünlere kadar gelinmiştir. Ancak gelinen bu süreçte kültürel değerlerimizin hayata içkin olması gereken noktalarının bayağı törpülendiği aşıkardır. Bu kapsamda modern toplumun bir kurumu olan sendikacılığın genel çerçevesindeki evrensel normlarının, özelde geleneksel değerlerimizden beslenerek kültür hayatımızla uyumlu bir hale gelmesi ve özgün bir yapı şekline dönüşmesi için sahip olması gereken önemli özellikler elde etmesi gereklidir.

Ülkemizdeki sendikaların çalışanların hiçbir sorununu ötelemekten, çalışma hayatının da üzerinde tüm sosyo-kültürel ilişkiler ağını kapsayan bir tasavvurla hareket etmesi elzemdir. Anadolu toprağına özgü orijinal bir yapı olan Ahilik, yapısı gereği sadece iş hayatı ile sınırlı kalmayıp, toplumun bütününe kuşatan bir özelliğe sahipti. Bu bütüncül yapıya sahip Ahilik, kurum ve kurallarıyla günümüz şartlarında güncellenerek tekrar diriltilip hayata geçirilmelidir. Zira Ba-

tının sınıf temelinde dayalı çıkar çatışmalarından beslenen hastalıklı sendikal anlayışından uzak bir zeminde, hak ve adalet kavramlarından beslenen sosya-ekonomik alt yapıya sahip olan medeniyet tasavvurumuzdan beslenen bir kültür sendikacılığının hayat bulması, hem emek ve sermaye arasındaki gerilimin en alt düzeye inmesine, hem de toplumun sosyal adalet kavramı etrafında birleşerek bütünleşmesine zemin hazırlayacaktır.

Batının insanları topraktan koparıp “emeğin özgürleşmesi” iddiası ile şehirlere göçe seferber etmesi neticesinde fabrikada sermaye sahiplerine karın tokluğuna çalışan “modern köle” mahiyetinde pazarlayarak çatışma temelinde dayalı şahsi çıkar peşinde koşan sözde “özgür bireylere” çevirmesi, insanlığın çalışma hayatında acı bir tecrübe olarak yaşanmıştır. İşte Batı dünyasının sendikal anlayışı bu acı tecrübe içinde kendi şartlarında gelişmiştir. Ancak medeniyet tarihimizin emek bakımından özgür insanı, Batı insanının aksine çok daha farklı bir konumdadır. Her şeyden önce bireysel ihtiyaçlarını temin edebilecek kapasiteye ulaşarak temel güvencesini elde etmiş bir vaziyette, kendini diğer insanlardan sorumlu hisseden bir bakış açısına sahiptir. Yani medeniyet tasavvurumuz Batının insanları sömüren-sömürülen/efendi-köle diye sınıflara ayıran zihniyetinden uzak insanların eşitlik ve dayanışma zemininde karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde olduğu sınıfsız bir toplum tasavvuruna sahiptir. Bugün sendikalarınıza düşen görev bu tarihi hakikatin farkında olarak kültürel sendikacılığa önem vermektir.

7. Sosyal Devlet ve Sendika

Küresel ölçekte yaşanan ekonomik krizin sebep olduğu yokluk ve yoksulluk, milyonlarca insanı, açlığın ve asgari yaşam standartını altında hayat sürmeye mahkum etmektedir. İnsan onuruna yakışmayan bu dünya düzeninin sebebi, doymak bilmeyen obez küresel sermayenin sosyal politikaları örseleyen zihin yapısıdır.

Küresel sermayenin ekonomik zihin yapısı, varlık sahibi zenginlerin vergi oranını düşürürken, geçim sıkıntısı içindeki yoksul halkın vergi yükünü artırmaktadır.

Küresel sermayenin ekonomik anlayışı kamuyu üretim alanından çekerek özelleştirmeye hız vermek ve dolayısı ile kamu hizmetlerini paralı hale getirmek gibi bir yol izlemektedir. Yani kamu harcamalarını halkın aleyhine daraltmaktadır.

Küresel sermayenin çarpık zihin yapısının çalışma hayatına yansıyan en önemli negatif özelliklerinin başında, kamu çalışanlarına verilen ücretin piyasayı canlandırılan bir araç olarak görülmesi yerine, bir maliyet gideri olarak hesap edilmesi ve bu nedenle emek sahiplerinin ücretini her zaman düşürmeye yönelik olan bakış açısı gelmektedir.

Emeğin karşılığının yeteri derecede alınamaması çalışanlarının üretime yönelik motivasyonlarını düşüren ve verimlilik kapasitesini aşağı çeken en önemli etmenlerden biridir. Halbuki üretim ve çalışma hayatının kalitesinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, sosyal ve ekonomik boyutu olan verimlilik kavramı ile yakından ilgilidir. Daha geniş bir ifade ile toplumsal ve bireysel huzur ve refaha kavuşmanın en temel yolu ülke düzeyinde verimlilik artışının sağ-

lanmasıdır. Üretimin asli unsuru emeğin, çalışma, eğitim ve yaşam standartlarının yeterli düzeye yükseltilmesi verimlilik artışına direkt katkı sağlayacak güçtedir. Ülke genelinde adil ve dengeli bir gelir dağılımı da verimlilik artışının istikrarlı ve düzenli bir hale gelmesine önemli katkı sağlayacak bir etmendir. Konuya bu çerçeveden bakıldığında emeğin karşılığı olarak çalışana verilen ücretin, kaliteli üretim ve verimliliğin gelişimi açısından ne derece önemi sahip olduğu anlaşılacaktır.

Küresel sermayenin aktörleri Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (DB), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) benzeri kurumlar devletlerimizin sosyo-ekonomik işleyişini sosyal politikaların hayata geçirilmesi bakımından sermaye lehine bir dış unsur olarak baskılarken, bir taraftan da yerel yönetimlerin sosyal politikaların uygulanmasını seçmen üzerinde bir seçim malzemesi olarak görmesi ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Hem dış unsurlar hem de iç unsurlardan kaynaklanan sorunlar sosyal politikaların hayata geçirilmesini zorlaştırmaktadır.

Küresel sermayenin Türk devlet geleneğinin “insanı yaşat ki devlet yaşasın” felsefesini negatif yönde aşındırması ve oluşturduğu kentleşme kültürünün aile ile mahalle kurumu ve yardımlaşma, dayanışma, birlik, beraberlik anlayışının tezahürü olan vakıf benzeri yapıları deformasyona uğratarak, toplumun ortak değerlerinden uzak “homo economicus/ekonomik insan” modelini ön plana çıkarması neticesinde, toplumun ihtiyaç duyduğu sosyal politikaları hayata geçirmek için medeniyetimizin ruh kökünün bir ürünü olmayan, ruhsuz ve soğuk bir yüze sahip “sosyal devlet” kavramını gündeme taşımıştır.

Neo liberal küreselleşmenin dünya genelinde oluşturduğu mağduriyetlerin ülkemize yansımış olan boyutlarını giderme adına Anayasamızda ifadesi bulan “sosyal devlet” kavramı ile işsizlik, yoksulluk, gelir dağılımı, sosyal güvenlik, sosyal diyalog, eğitimde fırsat eşitliği, sosyal haklar, örgütlenme, dezavantajlı gruplar vb konularda devlete sorumluluk yüklenmesine rağmen pratikte bir çok olumsuzluğun yaşandığı ortadadır. Türk toplumunun, sanayi toplumuna geçişle birlikte değişimine uğrayan toplum yapısında ortaya çıkan sosyo-ekonomik sorunların çözümünü bir kavram olarak anayasa koyulan “sosyal devlet” kavramından beklemek yeterli bir bakış açısı değildir.

Mevcut hali ile milletimizin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olan “sosyal devlet” anlayışından medet ummak, insanların vicdânını kurtulmasına rıza göstererek, ruhsuz bir anlayışın devamına, böylece küresel sermayeye kölelik yapmaya devam etmek manasına gelmektedir. Yapılması gereken şudur: Toplum yapısını, geleneğe dayanan sosyal politika kurumları ile muhafaza etmeye çalışan Türkiye’nin, mevcut durumunu çağımızın modern sosyal politika kurumları ile tahkim ederek geliştirmesi gerekmektedir. Başta aile kurumu olmak üzere, gönüllülük esası üzerine çalışan sivil toplum örgütlerinin işleyişini düzenleyecek ve sağlıklı bir zemine kavuşturacak anlayışların, süratle hayata geçirilmesi, medeniyetimizin ruh köklerinden uzak sosyal devlet anlayışını akması gereken normal mecraya çekecektir.

8. Sendika ve Gençliğe Yönelik İşlevi

Anadolu Eksen, sendikacılığın mensubu bulunduğu toplumun değerlerini taşıyan yapılar olması gerektiğini; toplumsal sorunlarla ilgilenen ve bu sorunlarla ilgili olarak toplumu uyaran ve yeri geldiğinde çözüm için harekete geçiren kurumlar olduğunu; toplum içerisinde mağdur olan kesimlerin hak ve menfaatlerini korumayı ve gerektiğinde onlara vekilliği görev bilen yapılar olduğu bilincini, özelde genç kamu çalışanları ve genelde toplumdaki gençler nezdinde geliştirmeyi amaçlayan faaliyetler yapmayı hedefler.

Anadolu Eksen, bireyin cemiyet içerisinde toplumsallaştığı tespitinden hareketle toplumsallaşmanın oluşturduğu değerlerin örgütlenmesi aşamasında sosyal yapılara ve gruplara büyük görevler düştüğüne inanmaktadır. Bu sosyal sorumluluğun farkında olan bir kurumsallaşma modelini kendine ölçü almaktadır.

Anadolu Eksen, varlığının temel unsurunun gençlik olduğuna, örgütsel varoluşunun üyelerinin oluşturduğu ortak akılla anlamlı olduğuna inanır; bu teorik anlamlılığın pratikte örgüte faydalı bağlılığa dönüşmesi için, örgüt içerisinde yer alan bireylerin sahip oldukları değer ve beklentilerle örgütün hedef ve değer yargıları arasında bir eş güdüm kurmayı esas alır.

Anadolu Eksen, yukarıda belirtilen çerçeveler ölçüsünde özelde çalışma hayatına atılmış olan genç memurlara ve genelde çalışma hayatına atılmaya aday gençlere yönelik faaliyetler düzenlerken, akademik yönden de ülkemizin sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel hayatına yapacağı çalışmalarla katkı sunmayı hedefler. Bu kapsamda aşağıdaki belirtilen alanlarda faaliyetler düzenler

Çalışma Hayatına Yönelik Faaliyetler

Anadolu Eksen, mesleğinde yeni memurların kariyer yönetimi bakımından buldukları konumun farkında olmaları, bir sonraki adımın ne olabileceğini bilmeleri, geleceği öngörebilmeleri ve geleceğe uygun hazırlık yapabilmeleri açısından gerekli ve yararlı çalışmalar yapmayı hedefler.

Anadolu Eksen, mesleğinde yeni memurların bilimsel, teknik, mesleki bilgi ve becerilerini manevi kaynak, donanım ve tecrübelerle desteklemesini sağlayarak, dar manada çalışma hayatında ve geniş manada toplum hayatında, güven ortamında oluşturabilecekleri ilişkileri güçlendirmeyi hedefler.

Anadolu Eksen, iş ahlakı konusunun çalışma hayatımız açısından son derece önemli olduğuna inanmaktadır. Günümüzde son derece bozuk olan iş ahlakı anlayışı yerine, sağlam bir iş ahlakı anlayışı oluşturmanın gerekliliğine inanır. Bu kapsamda geleneklerimizde yer alan dini, milli ve ahlaki değerlerin yeniden canlandırılması ve günümüze uyarlanmasına yönelik çalışmalar yapmayı hedefler.

Anadolu Eksen, manevi değerleri ve gelişimi dikkate alan bir iş ahlakı ve çalışma ortamı hakkında inceleme ve araştırma yapmayı; üyeleri arasında sosyal ve manevi dayanışmayı pekiştiren sosyo-kültürel faaliyetler düzenlemeyi hedefler.

Memurluğa Aday Gençlere Yönelik Faaliyetler

Anadolu Eksen, gençlere dönük aktif sosyal politikaları önemser. Bu çerçevede gençlerin yüksek ve kaliteli eğitim almalarına, mesleki yönden ilerlemelerine, hayat şartlarının iyileştirilmesine, sos-

yo-ekonomik bakımdan maddi ve manevi olarak desteklenmelerine yönelik faaliyetleri gerçekleştirmeyi hedefler.

Anadolu Eksen, toplum hayrına üretim yapan birey olmanın yolunun şahsiyet sahibi olmaktan geçtiğine inanır. Bu nedenle “bireyden” sosyal hayata yansıyan usulün, üslubun ve şeklin ”ferdi” vasıflar olmaktan çıkıp “şahsi”leşerek anlamlı bir şahsiyet haline gelebilmesi için açık, net ve anlaşılır bir inançlar manzumesini ifade eden kadim medeniyet değerlerimizi gençlerle buluşturmayı planlar. Bu çerçevede insani değerlerin müşahhas hale gelerek sosyalleşmesi olan “şahsiyetin”, gençliğimizin yaşamında hayat bulmaya zemin hazırlayacak faaliyetleri gerçekleştirmeyi hedefler.

Anadolu Eksen, şahsiyetin isnat edildiği tarihi/irfani birikimi günümüzde yozlaştıran anlayışları “tefrik” edebilen, daha sonra da bu tarihi/irfani birikimleri gelecekteki beklentileriyle “terkip” edebilen, üretken bir gençliğin yetişmesine zemin hazırlamayı hedefler.

Toplum Hayatına Dair Faaliyetler

Anadolu Eksen, katılımcı demokrasi, sosyal adalet ve fırsat eşitliği çerçevesinde gençlere ne kadar imkân sağlanırsa sosyo-ekonomik gelişme dinamiklerinin de o nispette etkin hale geleceğine inanmaktadır. Bu kapsamda gençlerin geleceğe ümitle bakabilmelerini sağlayabilmek için, gençlik sorunlarını sosyal siyasetin ilgi alanına çekmek için faaliyetler yapmayı hedefler.

Anadolu Eksen, gençliğimizin küreselleşen dünyada popüler kültürün esiri olarak tüketim toplumunun bir parçası olarak yetişmesini, bu kapsamda marka düşkünü ya da sosyal bir düzenin aracı haline getirilmesini, gençliğimizin geleceği için en büyük tehdit olarak

algılar. Bu nedenle kadim medeniyet değerlerimizden beslenerek gençlerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel hayata yön verebilecek mahiyette objektif, pozitif ve donanımlı olarak yetişmesi adına faaliyetler gerçekleştirmeyi hedefler.

Anadolu Eksen, yalnızca tüketen ve yalnızca seçmen bir gençlik değil, üretken ve sorgulayan; her şeyi peşinen kabul etmek yerine, araştıran; tecrübe sahibi ve kalite endişesi taşıyan; tabii olan değil, ikna olan; maruz kalan değil, tercih eden; yerle bir eden değil, tenkit eden; kendisini ve tarihini kendi kavramlarıyla tanımlayabilen, tartışabilen, anlaşmasa bile konuşabilen bir gençlik yetiştirilmesine yönelik faaliyetler gerçekleştirmeyi hedefler.

KAYNAKÇA

Ağaoğulları, M. Ali Eski Yunan'da Siyaset Felsefesi, Ankara.1989

Uyanık Mevlüt; Felsefi Düşünceye Çağrı, Elis yayınevi. Ankara.2003, 2012,

Sivil İtaatsizlik ve Dini Değerler, Elis Yayınevi, Ankara 2010

İslam Siyaset Felsefesinde Sivil İtaatsizlik Kavramı,

Hasan Basri Örneği- Seba Yayınları Ankara.1999; Kaknüs yayınları 2001, Otorite yay. Antalya.2014

“İslam Aklının Eleştirisi ve ictihad”, Kur'an'ın Tarihsel ve Evrensel Okunuşu edit. M.Uyanık. Fecr yay. Ankara. 2014.

İfade Özgürlüğü-İslam Felsefe Tarihi Açısından Bir Sunum Teorik ve Pratik Boyutlarıyla İfade Hürriyeti, ed.B.Berat Özipek, LDT, Avrupa Komisyonu. Ankara.2003, S.139-158

Mürteza Hasanoğlu, Türk Kamu Yönetiminde Örgüt Kültürü ve Önemi, Sayıştay Dergisi, sayı:53,

Murat Özdemir, Kamu Yönetiminde Etik . ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 7, 2008,

Yeşim Gündoğdu, Avrupa Birliği Yurttaşlığı Avrupa Kimliği Sorununa Çözüm Oluşturur mu? Ankara Avrupa Çalışmalar Dergisi, c.3; No:2, 2004, s.11-26, dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/16/3/416.pdf

Harun Kaya, Kamu ve Özel Sektör Kuruluşlarının Örgütsel Kültürünün Analizi ve Kurum Kültürünün

Çalışanların Örgütsel Bağlılığına Etkisi: Görgül Bir Araştırma, Maliye Dergisi, Sayı 155, Temmuz-Aralık 2008, s.12, 137

Faruk Sapançalı, Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerde Sendikal Örgütlenme, Sorunlar ve Yeni Stratejiler <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale127.pdf>

Hasan Engin ŞENER Türk Kamu Yönetiminde AB Örgütlenmesi: Yapı ve İşleyiş <http://www.enginsener.com/sener-2010.pdf>

Halil İnalçık; Türkiye ve Avrupa: Dün-Bugün”, Doğu Batı Düşünce Dergisi, yıl.1, sayı.2, 1998, s.27

Mümtaz Turhan ve Erol Güngör (çev) Cemiyet İçinde Fert, 2. kitap, İstanbul. 1983,

Vildan Akan, “Birey ve Toplum”, Sosyolojiye Giriş, ed. İhsan Sezal. Ankara.2003

E. Gellner, Postmodernism, Reason and Religion, London.1992

Sulhi Dönmezer, Toplumbilim, İstanbul. 1999,

Amiran K.Bilgiseven, Genel Sosyoloji, İstanbul. 1995,

Mahmut H. Akın, Siyasallığın Toplumsal İnşası, Çizgi Kitabevi, Şubat 2013

